

Жаңасемей ауданында коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі 2026-2030 жылдарға арналған бағдарламасын бекіту туралы

Абай облысы Жаңасемей аудандық мәслихатының 2026 жылғы 16 ақпандағы № 26/307 -VIII шешімі

Қазақстан Республикасының Экологиялық кодексінің 365-бабының 3-тармағының 1) тармақшасына, Қазақстан Республикасының "Қазақстан Республикасындағы жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару туралы" Заңының 6-бабы 1 – тармағы 15) тармақшасына сәйкес және Қазақстан Республикасы Экология, геология және табиғи ресурстар министрінің міндетін атқарушының 2021 жылғы 9 тамыздағы " Қалдықтарды басқару бағдарламасын әзірлеу қағидаларын бекіту туралы" № 318 бұйрығы (Нормативтік құқықтық актілерді мемлекеттік тіркеу тізілімінде № 23917 болып тіркелген) негізінде, Жаңасемей аудандық мәслихаты ШЕШІМ ҚАБЫЛДАДЫ:

1. Осы шешімнің қосымшасына сәйкес Жаңасемей ауданында коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі 2026-2030 жылдарға арналған бағдарламасы бекітілсін.

2. Осы шешім оның алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі.

Жаңасемей аудандық мәслихатының төрағасы

Е. Абильмажинов

Жаңасемей аудандық
мәслихатының
2026 жылғы "16" ақпандағы
№ 26/307-VIII шешіміне
қосымша

2026-2030 жылдарға арналған Жаңасемей ауданындағы коммуналдық қалдықтарды басқару БАҒДАРЛАМАСЫ

Жаңасемей ауданы

2026 жыл

Жаңасемей ауданы бойынша коммуналдық қалдықтарды басқару бойынша 2026-2030 жылдарға арналған бағдарламасы

Әзірлеуші: "ЕРАЙ-СЕРВИС" ЖШС

Директоры

_____ А. Байтұрғанова

Жаңасемей ауданы, 2026 жыл

Жаңасемей ауданындағы коммуналдық қалдықтарды басқару бойынша 2026-2030 жылдарға арналған бағдарламасы

МАЗМҰНЫ

1. Бағдарламаның паспорты

2.Кіріспе

3.Ағымдағы ахуалды талдау

3.1. Тұрмыстық қатты қалдықтарды басқару бойынша ағымдағы ахуалды талдау

3.1.1. Тұрмыстық қатты қалдықтарды сұрыптау және қайта өңдеу бойынша ағымдағы жағдайды талдау

3.1.2. Тұрмыстық қатты қалдықтарды көму бойынша ағымдағы ахуалды талдау

3.1.3. Тұрмыстық қатты қалдықтардың морфологиялық құрамын талдау

3.1.4. Тұрмыстық қатты қалдықтарды басқарудың ағымдағы жағдайын талдау бойынша қорытындылар

3.2. Қалдықтардың жекелеген түрлерін басқару бойынша ағымдағы ахуалды талдау

3.2.1. Медициналық қалдықтарды басқару бойынша ағымдағы ахуалды талдау

3.2.2. Электр және электрондық жабдықтардың қалдықтарын басқару бойынша ағымдағы ахуалды талдау, құрамында сынап бар шамдар мен қуат көздері

3.2.3. Автомобиль шиналары мен пайдаланылған майлардың қалдықтарын басқару бойынша ағымдағы ахуалды талдау

3.2.4. Құрылыс қалдықтарын басқару бойынша ағымдағы ахуалды талдау

3.2.5. Ірі габаритті қалдықтарды басқару бойынша ағымдағы ахуалды талдау

3.2.6. Иесіз көлік құралдарын басқару бойынша ағымдағы ахуалды талдау

3.2.7. Күл-кож қалдықтарын басқару бойынша ағымдағы ахуалды талдау

3.3. Қалдықтарды басқару саласындағы қолданыстағы нормативтік құқықтық базаны талдау

3.4. Шетелдік тәжірибеге шолу

3.4.2. Шетелдік тәжірибеге шолу: қалдықтарды тасымалдау

3.4.3. Шетелдік тәжірибеге шолу: қалдықтарды қайта өңдеу

3.4.4. Шетелдік тәжірибеге шолу: қалдықтарды көму

3.4.5. Шетелдік тәжірибені шолу бойынша қорытындылар

4. Бағдарламаның мақсаттары, нысаналы индикаторлары, міндеттері және іске асыру нәтижелерінің көрсеткіштері

4.1.Бағдарламаның мақсаттары

4.2. Бағдарламаның міндеттері

4.3. Нысаналы индикаторлар және бағдарламаны іске асыру нәтижелерінің көрсеткіштері

5. Бағдарламаның негізгі бағыттары, мақсаттары мен міндеттеріне қол жеткізу жолдары, тиісті шаралар

6. Халықпен өзара іс-қимыл және коммуникация шаралары

7. Қажетті ресурстар мен қаржыландыру көздері

8. Бағдарламаны жүзеге асыру бойынша іс-шаралар жоспары

9. Қосымшалар

1. Бағдарламаның паспорты

Атауы	Жаңасемей ауданындағы коммуналдық қалдықтарды басқару бойынша 2026-2030 жылдарға арналған бағдарламасы
Әзірлеу үшін негіздер	<p>1. Қазақстан Республикасының 2021 жылғы 2 қаңтардағы №400-VI Экологиялық кодексі; 335-баптың 1-тармақшасы.</p> <p>2. ҚР экология, табиғи ресурстар геологиясы министрінің м.а. 09.08.2021 ж. № 318 "Қалдықтарды басқару бағдарламасын әзірлеу қағидаларын бекіту туралы" бұйрығы; Коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі Бағдарламаны әзірлеу бойынша жергілікті атқарушы органдарға әдістемелік ұсынымдар (18.05.2023 ж. №154п бұйрық).</p> <p>3. Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің м.а. 2020 жылғы 25 желтоқсандағы № ҚР ДСМ-331/2020 бұйрығымен бекітілген "Өндіріс және тұтыну қалдықтарын жинауға, пайдалануға, залалсыздандыруға, тасымалдауға, сақтауға және көмуге қойылатын санитариялық-эпидемиологиялық талаптар" санитариялық қағидаларын бекіту туралы" Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2020 жылғы 28 желтоқсанда № 21934 болып тіркелді;</p>
Бағдарламаны іске асыру мерзімдері мен кезеңдері	2025 – 2029 жылдар
Бағдарламаны іске асыруға жауапты мемлекеттік орган	"Абай облысы Жаңасемей ауданының тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі, автомобиль жолдары, құрылыс, сәулет және қала құрылысы бөлімі" мемлекеттік мекемесі
Бағдарлама мақсаттары	<p>-Қатты тұрмыстық қалдықтарды қоса алғанда, өндірістік және тұтыну қалдықтарынан қоршаған ортаның ластануын азайту үшін қалдықтарды басқарудың тиімді өңірлік жүйесін құру;</p> <p>-қалдықтардың түзілуін болдырмау және азайту, оларды қайталама экономикалық айналымға тарту;</p> <p>-тұрмыстық қатты қалдықтарды қоса алғанда, басқару саласында қалдықтарды басқарудың тиімді тетіктерін құру;</p> <p>-қалдықтарды экологиялық таза өңдеу, кәдеге жарату және кәдеге жарату инфрақұрылымын құру және дамыту;</p> <p>-қалдықтарды өңдеу және кәдеге жарату көлемін ұлғайту;</p> <p>-қалдықтарды сақтау және орналастыру кезінде және қалдықтарды орналастыру объектілері орналасқан аумақтарды пайдалану аяқталғаннан кейін немесе экологиялық және санитариялық-эпидемиологиялық заңнаманың</p>

	<p>талаптарына сәйкес келмейтін аумақтарды экологиялық қалпына келтіру бойынша экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету жөніндегі жұмыстарды жүргізу;</p> <p>-қалдықтарды қайта өңдеу, кәдеге жарату және кәдеге жарату үшін салаға инвесторларды тарту үшін жағдайлар жасау; қалдықтарды басқару саласында халықтың экологиялық мәдениетін қалыптастыру.</p>
Бағдарлама міндеттері	<p>-Жаңасемей ауданы бойынша қалдықтарды кешенді басқарудың ұйымдық-құқықтық және экономикалық негіздерін қалыптастыру;</p> <p>-Қауіпті қалдықтарды қоса алғанда, қалдықтардың әртүрлі түрлерін жинау және тасымалдау жүйесін жаңғырту және жетілдіру;</p> <p>-Инфрақұрылым объектілерін ұйымдастыра отырып, қалдықтарды бөлек жинауды енгізу;</p> <p>-ҚТҚ дейін қайта өңдеу тереңдігін қамтамасыз ету 10% -ға 2029 жылы;</p> <p>-ҚТҚ-ны бөлек жинау саласында халықты экологиялық ағарту.</p>
Нысаналы индикаторлар	<p>-Тұрғындарды қалдықтарды жинау және тасымалдау қызметтерімен қамту -100 %;</p> <p>-Халықтан қайталама ресурстарды алу пункттерінің санын ұлғайту: 2026 ж – 5 бірлік; 2029 ж – 20 бірлік.</p> <p>-2029 жылға дейін қатты тұрмыстық қалдықтарды қайта өңдеу үлесі 30% құрайды;</p> <p>-Қалдықтарды жинау, тасымалдау және қайта өңдеу қызметі үшін төлемді алу.</p>
Бағдарламаны қаржыландырудың көздері мен көлемдері	<p>Республикалық бюджет</p> <p>Жергілікті бюджет</p> <p>Жеке инвестициялар</p>

2. Кіріспе

Жаңасемей ауданы бойынша 2026-2030 жылдарға арналған коммуналдық қалдықтарды басқару бағдарламасы, Қазақстан Республикасы Экология және табиғи ресурстар министрінің 18.05.2023 жылғы №154 "Жергілікті атқарушы органдарға коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу бағдарламасын әзірлеу бойынша әдістемелік ұсынымдарды бекіту туралы" бұйрығы негізінде әзірленуде.

Бағдарлама Экологиялық кодекске сәйкес, атап айтқанда Кодекстің 329-бабында белгіленген иерархия принципіне сәйкес әзірленген.

Бағдарламада Жаңасемей ауданында түзілетін коммуналдық қалдықтардың сипаттамасы (сипаттамалары), оның ішінде көлемі мен құрамы, түзілу жылдамдығы, жіктелуі, жинақтау, жинау, тасымалдау, сұрыптау, залалсыздандыру, кәдеге жарату және кәдеге жарату әдістері, коммуналдық қалдықтарды өңдеуге арналған қолданыстағы инфрақұрылым.

Аймақтың негізгі сипаттамалары.

Жаңасемей ауданы — Абай облысының орталық бөлігінде орналасқан әкімшілік-аумақтық бірлік. Орталығы - Семей қаласы (аудан құрамына кірмейді).

Алғаш рет Жаңасемей ауданы 1928 жылы Семей округінің құрамында құрылды. Ол 1930 жылы жойылды.

1938 жылы 4 ақпанда Шығыс Қазақстан облысының құрамында Жаңасемей ауданы қалпына келтірілді. Оның құрамына Бағана, Балтатарақ, Глухов, Делбегетей, Знаменск, Ертіс, Карпов, Климентьев, Көкен, Қорғанбай, Мұрат, ОзҰрск, Ескісемей, Талица, Тепкаши, Шар, Шибінді ауылдық кеңестері кірді.

1939 жылы 14 қазанда Жаңасемей ауданы Семей облысының құрамына кірді. Сол жылы 16 қазанда Делбегетей, Карпов және Қорғанбай ауылдық кеңестері Шар ауданына берілді.

1945 жылдың 1 қаңтарына қарай облыс құрамына Бағана, Балтатарақ, Глуховск, Жиенәлі, Жаңасемей, Знаменск, Ертіс, Климентьев, Көкен, Мұрат, ОзҰрск, Ескісемей, Талица, Тепкаши, Шар, Шибінді және Ебетей ауылдық кеңестері кірді.

1948 жылы 10 маусымда Үшаша, Байуақ және Келменбет ауылдық кеңестері Павлодар облысының Май ауданынан Жаңасемей ауданына ауыстырылды.

1950 жылы Келменбет ауылдық кеңесі жойылды. Жыланды ауылдық кеңесі құрылды.

1954 жылы Үшаша ауылдық кеңесі Байуақ ауылдық кеңесіне, Жыланды Бағанаға, Ескісемей Глуховқа, Балтатарақ Ертіске, Талица Шарға, Ебетей Шибіндіге қосылды.

1957 жылы Климентьев, Шибінді және Шар ауылдық кеңестері Новобаженов ауылдық кеңесі болып біріктірілді.

1957 жылы 11 қарашада Жаңасемей ауданы таратылды. Оның аумағы Жаңа Покров пен Шар аудандары арасында бөлінді.

1966 жылы 31 қаңтарда Жаңасемей ауданы қалпына келтірілді. Оның құрамына Жарма ауданының Новобаженов ауылдық және Суықбұлақ кенттік кеңестері кірді; Абай ауданының Знаменск ауылдық кеңесі; Бесқарағай ауданының Глухов және Жиеналы ауылдық кеңестері; Бородулиха ауданының Зубаир, Ертіс, Жаңа Покров, Петропавл, Семейтау және Тепкаши ауылдық кеңестері кірді.

1967 жылы Тепкаши ауылдық кеңесі ОзҰрск ауылдық кеңесі болып өзгертілді.

1968 жылы Делбегетей және Қарасу ауылдық кеңестері Жарма ауданынан Жаңасемей ауданына берілді. Приречный ауылдық кеңесі құрылып, Семейтау ауылдық кеңесі жойылды.

1972 жылы Делбегетей мен Қарасу ауылдық кеңестері, сондай-ақ Суықбұлақ кенттік кеңесі Шар ауданына берілді.

1974 жылы БерҰзов кенттік кеңесі құрылды.

1981 жылы Жазық, 1982 жылы - Бұлақ, 1985 жылы - Достық, 1992 жылы - Жарқын ауылдық кеңестері құрылды.

1986 жылы ауданда 2 кенттік (БерҰзов, Шүлбі) және 13 ауылдық кеңес (Бұлақ, Глухов, Достық, Жазық, Жиеналы, Знаменка, Зубаир, Ертіс, Новобаженов, Новопокров, ОзҰрки, Петропавл, Приречный) болған.

1996 жылы 20 тамызда Жаңасемей ауданы жойылып, Семей қаласының қарамағына Шүлбі, БерҰзовка кенттері, Бұлақ, Достық, Жазық, Жарқын, Жиеналы, Знаменка, Ертіс, Новобаженов, ОзҰрск, Приречный ауылдық округтері, Бесқарағай ауданына Глухов ауылдық округі және Бородулиха ауданына Зубаир, Новопокров, Петропавлов ауылдық округтері берілді.

2023 жылғы 28 желтоқсандағы ҚР Президентінің №424 Жарлығымен 2024 жылдың 1 қаңтарынан бастап Жаңасемей ауданы төртінші рет қайта құрылды. Құрамына Семей қаласына қарасты Абыралы, Айнабұлақ, Ақбұлақ, Алғабас, Ертіс, Новобаженов, ОзҰрки, Приречный, Жиенәлі, Достық, Қараөлең, Көкентау ауылдық округтері мен Шүлбі, Шаған кенттері енді.

Солтүстігінде Бесқарағай, Бородулиха аудандарымен, шығысында Шығыс Қазақстан облысының Ұлан ауданымен, оңтүстік-шығысында Жарма, оңтүстігінде Абай, Аягөз аудандарымен, батысында Павлодар облысының Май және Қарағанды облысының Қарқаралы аудандарымен шектеседі.

Ауданда 32 елді мекен 12 ауылдық округ пен 2 кент

Бағдарламаны іске асыру қалдықтарды жинауды, кәдеге жаратуды (тасымалдауды), сұрыптауды, қайта өңдеуді және көмуді ұйымдастыруды, сондай-ақ қалдықтардың көлемін азайту жөніндегі іс-шараларды іске асыруды қамтитын қалдықтарды кешенді басқаруға көшуге мүмкіндік береді. Ауданнан жиналған қалдықтар жөнелтілетін Жаңасемей ауданымен шектесетін аумақтардағы әлеуметтік шиеленісті жеңілдетіп, халықты қалдықтарды бөлек жинауға тарту. Қайталама шикізатты жинау және өңдеумен айналысатын шағын және орта бизнесті дамыту.

3. Ағымдағы ахуалды талдау

3.1 Тұрмыстық қатты қалдықтарды басқарудағы ағымдағы жағдайды талдау

Жаңасемей ауданында халықтың өсуі, тұтыну деңгейінің артуы, заңды тұлғалар санының артуы коммуналдық қалдықтар көлемінің тұрақты өсу үрдісіне алып келеді. Соңғы бірнеше жылда айтарлықтай өскен қатты тұрмыстық қалдықтарды кәдеге жарату ерекше проблема болып табылады.

Жаңасемей ауданы аумағында қатты тұрмыстық қалдықтарды қабылдайтын арнайы талаптарға сай полигондар жоқ. Бірақ қатты тұрмыстық қалдықтарды орналастыратын арнайы орындар белгіленген. Онда қалдықтарды қолмен сұрыптау жүзеге асырылады және соның нәтижесінде қалдықтар көмілуге жатады.

Ауданда жыл сайын жарамсыздығына байланысты 100 данадан астам контейнерді ауыстыруы қажет.

1 пластикалық контейнердің құны 80 мың теңге, олар пайдалану кезінде жеңіл және сапалы, мырышталған метал контейнерлер пластикалық контейнерден 5 есе қымбат. Алайда, қоқыс құрамында күлдің болуы металл контейнерлерді орнатуға мәжбүр етеді.

Ауданда жаңа үйлер салу кезінде қоқыс таситын көліктердің келу қолжетімділігін ескере отырып, қоқыс алаңдарын орнатуды көздеу, тұрғындардың санын және қоқыс жинақтау нормалары бойынша контейнерлер санын ескеру, яғни қоқыс шығару жүктемесі мен жиілігін ескеру қажет.

Коммерциялық сектордың қоқыстарын шығару үшін тапсырыс беруші мен қоқыс шығаратын ұйым арасында шарт жасалады. Мемлекеттік сектор ұйымдарына мемлекеттік сатып алу туралы заңнамаға сәйкес қызмет көрсетіледі.

Мониторинг шеңберінде Жаңасемей ауданының аумағындағы стихиялық қоқыс үйінділері анықталып, жойылады.

Қалдықтарды басқару схемасының өзгеруіне байланысты полигонға бұрын көмуге жіберілген ҚТҚ көлемі азаяды.

Жеке тұрғын үй секторында қалдықтарды жинаудың көлемді әдісін енгізу, қалдықтарды бөлек жинауды енгізу және қайталама шикізатты қабылдау пункттерін дамыту, тұнбаларды кәдеге жарату, құрылыс және ірі габаритті қалдықтарды жинауға арналған алаңдар салу және т. б. бойынша проблемалық мәселелер қалып отыр.

3.1.1. Тұрмыстық қатты қалдықтарды сұрыптау және қайта өңдеу бойынша ағымдағы ахуалды талдау

Полигон аумағында қалдықтарды сұрыптау процесі келесі технологиялық операцияларды қамтиды:

- Қалдықтарды қабылдау;
- ҚТҚ түсіру учаскесінде қалдықтарды түсіру;
- кәдеге жарату фракцияларын іріктеу арқылы ҚТҚ-ны қолмен бөлшектеу.
- Тұрмыстық қатты қалдықтарды көму бойынша ағымдағы жағдайды талдау.

Полигонды рекультивациялау кезінде жұмыстардың технологиялық реттілігін уақтылы дайындауды және сақтауды қамтамасыз ету үшін:

дайындық кезеңі;

газсыздандыру жүйесі мен жоғарғы қорғаныш экраны бар ҚТҚ полигонының негізгі денесін техникалық рекультивациялау;

ҚТҚ қоймалау карталарын (рекультивация кезеңіне) және әкімшілік-шаруашылық аймағын орнатуға арналған қолданыстағы полигонды кеңейту полигонның негізгі денесін биологиялық рекультивациялау;

сыртқы электрмен жабдықтау көзделеді.

Техникалық кезең мыналарды қамтиды: топырақты (қалдықтарды) игеру, рекультивация полигонының негізгі денесіне жылжытумен беткейлерді кесу, соның

ішінде қалдықтарды жылжыту, рекультивация полигонының денесін қалыптастыру (қалдықтар пирамидасын құру), жоспарлау жұмыстары (жоғарғы қорғаныс экранының құрылғысы), газсыздандыру жүйесінің құрылғысы.

Қалпына келтірудің биологиялық кезеңі техникалық кезеңнен кейін жүзеге асырылады, бұзылған жерлерді қалпына келтіруді аяқтауға бағытталған агротехникалық және фитомелиорациялық шаралар кешенін қамтиды (құнарлы қабатты дайындау, көпжылдық шөптерді егу, екпелерге күтім жасау – бір жыл ішінде шөптерді 3 рет суару және шабу, сондай-ақ тыңайтқыштар енгізу). Рекультивация кезеңіне арналған қатты тұрмыстық қалдықтарды сақтау карталары.

Қойма карталарының құрылысы полигонның негізгі денесін қалпына келтірудің техникалық кезеңінің жұмыстарымен бір мезгілде орындалады және 3,5 га учаскеден өсімдік қабатын кесу бойынша жұмыстарды, уақытша технологиялық жолдарды орнатуды; қалдықтарды жинау карталарына арналған траншеяларды орнатуды қамтиды.

Әкімшілік-шаруашылық аймағының құрылысына полигонның шаруашылық аймағының ғимараттары мен құрылыстарын монтаждау жұмыстары; алаңдық желілерді орнату, абаттандыру және қоршау, рекультивациялық кезеңнен кейінгі мониторинг үшін бақылау ұңғымасын орнату кіреді.

ҚТҚ полигонының негізгі денесін қалпына келтірудің техникалық кезеңі. Бұл кезең мынадай жұмыс тізбесін қамтиды:

- жобалық контурдан шығатын қалдықтардың орнын ауыстыру;
- қоймалау полигонының денесіне, төгілетін қабаттар құрылғысымен жылжи отырып, тозған топырақты қазу;
- қалдықтар пирамидасын жоспарлау, тығыздау және еңістерді қалыптастыру;
- тозған топырақты қазу орындарын әкелінген жергілікті топырақпен кері толтыру;
- биогаз жинау жүйесінің құрылысы;
- қорғаныс экранының құрылғысы полигон денесі.

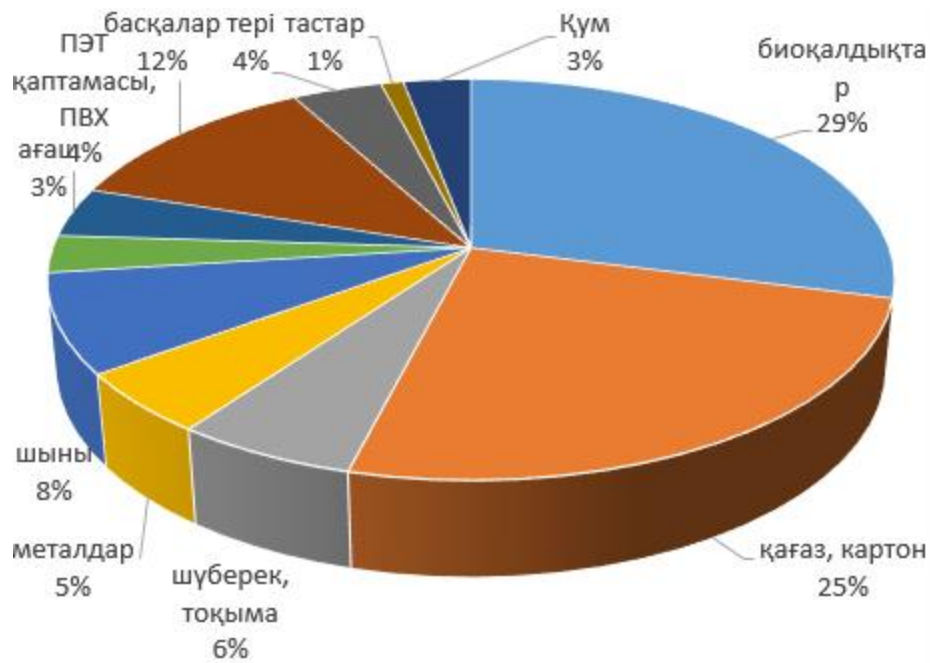
Техникалық қалпына келтіру кезеңінде жер үсті дренажын қамтамасыз ету үшін жобада қалдықтар пирамидасының орналасуы және көп функциялы қорғаныс экранының құрылысы қарастырылған.

Тұрмыстық қалдықтардың морфологиялық құрамын талдау

Жыл мезгіліне байланысты ҚТҚ морфологиясы өзгереді. Жазда және күзде тамақ қалдықтары көп, қыста мұз 30% құрайды. Бұл Жаңасемей ауданы тұрғындарының рационында жыл мезгілінің ерекшеліктеріне байланысты тұтынылатын жемістер мен көкөністер санының артуына байланысты. Сондай-ақ, қыста пластиктің азаюы байқалады, оны көбінесе пластик ыдыста сатылатын сергітетін сусындарды тұтынудың азаюымен түсіндіруге болады. Сондай-ақ, қағаз өнімдерінің, әйнектің және металдың азаюын атап өтуге болады.

Қалдықтарда қауіпті компоненттер бар – қауіптіліктің 1 класындағы қалдықтар-батареялар. Олар шамамен 1%-ды құрайды. Сонымен қатар, қатты тұрмыстық қалдықтарда А класындағы медициналық қалдықтар мен тұрмыстық техниканың қалдықтары кездеседі.

2024 жылы аймақтағы ҚТҚ морфологиялық құрамы:

Қатты тұрмыстық қалдықтарды басқару бойынша ағымдағы жағдайды талдау бойынша қорытындылар

Қазіргі уақытта Жаңасемей ауданында ҚТҚ басқару саласында жинау кезеңінде мынадай негізгі проблемалар бар:

- Заңды тұлғалардың ҚТҚ-ны жеке тұлғаларға арналған контейнерлерге бақылаусыз орналастыруы;
- Қалдықтардың мынадай түрлерін: қағаз, пластик, тамақ қалдықтарын бөлек жинау жоқ;
- ҚТҚ-ның морфологиялық құрамында 1% қауіпті қалдықтар болып табылады, олар болашақта ҚТҚ полигонына түседі;
- Қоқыс таситын көліктердің контейнер алаңдарына кіруінің қиындауы, үлкен қоқыс таситын көліктерде қалдықтарды тасымалдау мүмкіндігі үшін контейнер алаңының өлшемдерінің стандарттарының болмауы сияқты сыртқы факторлар қалдықтарды жинау тиімділігін айтарлықтай төмендетеді;
- Контейнерлердің жетіспеушілігі;
- Арнайы техниканың жетіспеушілігі, қоқыс таситын көліктердің 3 бірлігінің қажеттілігі;

Тасымалдау кезеңінде келесі проблемалар анықталады:

•Сондай-ақ жыл сайын аудан аумағында рұқсат етілмеген қоқыс үйінділері анықталады, оларды жою шығындары бюджет қаражаты есебінен жабылады.

Өңдеу кезеңінде мыналар байқалады:

- Полигонның периметрі бойынша күрделі қоршау орнату қажет;
  - Қазақстан Республикасының Экологиялық кодексіне сәйкес қызметті жүзеге асыру үшін таразы жабдығын сатып алу талап етіледі;
  - Қатты тұрмыстық қалдықтар полигонында қайта өңдеу және көлемін азайту үшін және электр беру желісіне қосудың баламасы ретінде электр энергиясын өндіре отырып , қоқысты жағуға арналған жабдықты сатып алу талап етіледі;
  - Қайта өңделген пластик шикізаты мен картон үшін пресс сатып алу қажет;
  - ҚТҚ өңдеу қазіргі уақытта тиімсіз жүзеге асырылуда. Қалдықтарды қайта өңдеу көрсеткіші тек 2-4% құрайды. Бұл ретте қалдықтардың 96-98% - ы ҚТҚ полигонына көмуге жіберіледі;
  - ҚТҚ-ны терең өңдеу бойынша қуаттар жоқ, соның арқасында полигонға көмуге жіберілетін қалдықтардың көлемін азайтуға болады;
  - Полигондағы парниктік газдар шығарындыларының көлеміне теріс әсер ететін қоқыс газын жинау және кәдеге жарату технологиялары жоқ.

Сондай-ақ, ҚТҚ шығару бойынша қызметтер үшін жеке тұлғалармен есептеу және өзара есеп айырысу кезінде проблемалар бар. Жеке тұлғаларға нормалар бойынша тұрғындардың санына есептеу проблемалары нақты тұратын адамдардың саны тіркелгендердің санына сәйкес келмейтіндігімен байланысты. Сонымен қатар, жеке тұлғалардан төлемдер жинау проблемалары анықталды, соның салдарынан көрсетілетін қызметті берушілерде дебиторлық берешек пайда болады, ол жыл сайын ~ 6-9% - ға артады.

Ағымдағы жағдайды талдау нәтижелері бойынша жүйенің интеграцияланбағандығы анықталды. Жүйеге қатысушылар арасындағы қатынастарды реттейтін бірыңғай экономикалық, әкімшілік және ұйымдастырушылық модель жоқ. Нәтижесінде жүйе рентабельділік шегінде жұмыс істейді және әрбір кәсіпорын жеке тұлғалар үшін ҚТҚ шығару тарифін көтеруді үнемі қолдайды.

Сонымен қатар, қалдықтарды басқару жүйесінде кірістер тудыруы мүмкін кейбір элементтер жоқ. Қалдықтарды басқару жүйесіндегі әлеуетті пайда көздеріне қайта өңдеу және кәдеге жарату фракцияларын сату, қайта өңделген шикізатты, биологиялық ыдырайтын қалдықтарды қайта өңдеу және қоқыс газын кәдеге жарату арқылы алынатын электр және жылу энергиясын сату кіреді.

3.2 Қалдықтардың жекелеген түрлерін басқару бойынша ағымдағы жағдайды талдау

Қалдықтардың жекелеген түрлеріне мыналар жатады:

- медициналық қалдықтар;

•электрлік және электрондық жабдықтардың, құрамында сынап бар шамдардың және коректендіру көздерінің қалдықтары;

- автомобиль шиналарының қалдықтары және пайдаланылған майлар;
- құрылыс қалдықтары;
- ірі габаритті қалдықтар;
- иесіз көлік құралдары;
- күл-қожды қалдықтар.

Қалдықтардың жекелеген түрлерін полигонға ҚТҚ – оларды шығаруға тыйым салынады жинау және кәдеге жаратуды мамандандырылған компаниялар жүзеге асыруы керек. Сонымен қатар, Қазақстан Республикасының заңнамасында қалдықтардың жекелеген түрлерінің түрлері мен сипаттамаларына байланысты жинау, тасымалдау және кәдеге жарату бойынша әртүрлі талаптар белгіленген.

3.2.1 Медициналық қалдықтарды басқару бойынша ағымдағы ахуалды талдау

Медициналық қалдықтар – бұл медициналық қызметтерді көрсету және медициналық манипуляцияларды жүргізу процесінде пайда болатын қалдықтар.

Бүгінгі күні медициналық қалдықтарды басқару Санитарлық ережелермен реттеледі "Санитариялық-эпидемиологиялық өндіріс және тұтыну қалдықтарын жинауға, пайдалануға, қолдануға, залалсыздандыруға, тасымалдауға, сақтауға және көмуге қойылатын талаптар" (Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің 2018 жылғы 23 сәуірдегі № 187 бұйрығымен бекітілген); "Денсаулық сақтау объектілеріне қойылатын санитариялық-эпидемиологиялық талаптар" (Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрінің 2015 жылғы 24 ақпандағы № 127 бұйрығымен бекітілген). Жауапты мемлекеттік органмен Абай облысының денсаулық сақтау басқармасы.

"Денсаулық сақтау объектілеріне қойылатын санитариялық-эпидемиологиялық талаптар" санитариялық қағидаларына сәйкес Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрінің 2015 жылғы 28 ақпандағы № 176 бұйрығына сәйкес медициналық қалдықтар қауіптілік дәрежесіне қарай сыныптарға бөлінеді:

•А класы – ҚТҚ сияқты қауіпті емес медициналық қалдықтар (науқастардың, жұқпалы науқастардың дене сұйықтықтарымен байланысы жоқ);

•Б класы – қауіпті (эпидемиологиялық) медициналық қалдықтар (жұқтырылған және ықтимал жұқтырылған қалдықтар - қанмен және басқа биологиялық сұйықтықтармен ластанған материалдар мен құралдар, заттар, патологиялық қалдықтар, органикалық өндірістік қалдықтар: органдар, тіндер, тамақ қалдықтары инфекциялық бөлімшелерден, микробиологиялық, клиникалық диагностикалық зертханалардан, фармацевтикалық, иммунобиологиялық өндірістерден, патогенділігі 3-4 топтағы микроорганизмдермен жұмыс істейтін, виварийлердің биологиялық қалдықтары, тірі вакциналар, қолдануға жарамсыз);

•В класы – өте (эпидемиологиялық) қауіпті медициналық қалдықтар (халықтың санитарлық-эпидемиологиялық салауаттылығы саласындағы төтенше жағдайларға әкеп соғуы мүмкін және аумақты санитарлық қорғау шараларын талап ететін жұқпалы аурулармен ауыратын науқастармен байланыста болған материалдар, микроорганизмдермен жұмыс істейтін зертханалардың, фармацевтикалық және иммунобиологиялық өндірістердің қалдықтары) патогенділігі 1 - 2 топтағы микроорганизмдер, фтизиатриялық ауруханалардың емдеу-диагностикалық бөлімшелерінің қалдықтары, анаэробты инфекциясы бар науқастардың қалдықтары, туберкулез қоздырғыштарымен жұмыс істейтін микробиологиялық зертханалардың қалдықтары);

•Г класы – токсикологиялық тұрғыдан қауіпті медициналық қалдықтар (дәрілік, оның ішінде цитостатиктер, диагностикалық, пайдалануға жарамсыз дезинфекциялау құралдары, құрамында сынап бар заттар, аспаптар мен жабдықтар, фармацевтикалық өндірістердің шикізаты мен өнімдерінің қалдықтары, жабдықтарды, көлікті, жарықтандыру жүйелерін пайдаланудан болатын қалдықтар);

•Д класы – радиоактивті медициналық қалдықтар (радионуклидтердің мөлшері радиациялық қауіпсіздік нормаларында белгіленген рұқсат етілген деңгейден асатын кез -келген агрегаттық күйдегі қалдықтардың барлық түрлері).

Қолданыстағы заңнаманың талаптарына сәйкес денсаулық сақтау қызметтерін көрсетумен байланысты барлық ұйымдар медициналық қалдықтар туралы есеп беруге міндетті.

Министрлік ҚР денсаулық сақтау министрлігі медициналық қалдықтарды есепке алу бойынша жұмыстар жүргізуде. 2019 жылы медициналық қалдықтар туралы ақпаратты ұсыну тәртібін бекіту жөніндегі ведомствоның құзыреті заңмен бекітілді және медициналық қалдықтардың иелерінен қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органға жыл сайын хабарлауды талап ететін ережелер қабылданды.

"Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы" жаңа Кодексте медициналық қалдықтарды жинау, тасымалдау, сақтау, кәдеге жарату, көму және пайдалану жөніндегі қызметті жүзеге асыратын жеке және заңды тұлғаларға қойылатын талаптар әзірленді. Сондай-ақ "Өндіріс және тұтыну қалдықтарын жинауға, пайдалануға, кәдеге жаратуға, кәдеге жаратуға, тасымалдауға, сақтауға және жоюға қойылатын санитарлық-эпидемиологиялық талаптар" Санитарлық ережелерінің талаптары қайта қаралып, қалдықтарды кәдеге жарату сапасын бақылауға бағытталған қосымша талаптар енгізілді.

Медициналық қалдықтарды жинау, тасымалдау және кәдеге жарату қызметтерін көрсету қазіргі уақытта бәсекелестік. Коммуналдық кәсіпорындар болып табылатын медициналық мекемелер жұмыстар мен қызметтерді мемлекеттік сатып алу саласындағы қолданыстағы ережелерге сәйкес мыналарды жүзеге асырады мемлекеттік сатып алулар жинау, тасымалдау және кәдеге жарату бойынша көрсетілетін

қызметтерді медициналық қалдықтар. Көрсетілетін қызметтер көлемі (текше метрдегі қалдықтар) медициналық мекеменің жұмыс істеу фактісі бойынша анықталады және халыққа көрсетілетін қызмет көлеміне байланысты. Көрсетілетін қызметтердің құны мамандандырылған ұйымдардың медициналық қалдықтарды кәдеге жарату жөніндегі коммерциялық ұсыныстары негізінде айқындалады.

Медициналық қалдықтар жобасы аясында БҰҰДБ жалпы қуаттылығы жылына 1 миллион 250 тоннаны құрайтын жеті медициналық қалдықтарды жою орталығын құрды. (<https://www.kaznu.kz/content/files/pages/folder17928>).

2020 жылдың 1 қаңтарынан бастап Қазақстан Республикасында қауіпті медициналық қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы ұлттық стандарт күшіне енді, ҚР СТ 3498-2019 "Қауіпті медициналық қалдықтар. Бөлек жинауға, сақтауға, қабылдауға, тасымалдауға және кәдеге жаратуға (залалсыздандыруға) қойылатын талаптар". Стандарт Қазақстан Республикасы Сауда және интеграция министрлігі Техникалық реттеу және метрология комитеті Төрағасының 2019 жылғы "03" желтоқсандағы №451-нқ бұйрығымен бекітіліп, қолданысқа енгізілді.

Шынында да, қазіргі заманғы медицина бір реттік шығын материалдарын кеңінен қолданады. Бұл төсек–орын жабдықтары, халаттар, бас киімдер, қолғаптар - аурухана қызметкерлері күні бойы қолданатын барлық нәрсе. Бүгінгі күні медициналық маскаларды қолдану айтарлықтай өсті, сонымен қатар қоршаған ортаға зиян келтірмеу үшін оларды сауатты түрде жою қажет. Мұндай қалдықтар, сондай–ақ мерзімі өтіп кеткен медициналық құралдар мен мерзімі өтіп кеткен дәрілер А класына жатады - бұл қауіпсіз қалдықтар. В класына қауіпті деп саналатын, бірақ жұқпалы емес заттар жатады. В класы – қауіпті қалдықтар, олардың алдын алу үшін арнайы алгоритм бойынша жұмыс істеу керек инфекциялардың таралуы. Сондай–ақ, біз Г класындағы заттарды қайта өңдейміз - бұл құрамында сынап бар люминесцентті лампалар. Бұл кәдеге жаратудың қауіпті түрі, ол белгілі бір технологияларды қолдануды және, әрине, жауапкершілікті талап етеді.

3.2.2. Электр және электрондық жабдықтардың, құрамында сынап бар шамдардың және қуат көздерінің қалдықтарын басқарудың ағымдағы жағдайын талдау

Электр және электронды жабдықтардың қалдықтары

Жаңасемей ауданында электр және электронды жабдықтардың қалдықтарын жеке кәсіпкерлер қабылдап, басқа облыстарға немесе Ресей Федерациясының шекаралас қалаларына кәдеге жарату үшін тасымалдайды.

Полигон жағдайында электр және электрондық жабдықтардың қалдықтары коррозияға және тотығуға ұшырайды, сонымен қатар әртүрлі ауыр металдар бар, сондықтан оларды қатты тұрмыстық қалдықтар полигонына тастауға тыйым салынады.

Жеке тұлғалар шығарған электр және электрондық жабдықтардың қалдықтары қатты тұрмыстық қалдықтарға арналған контейнерлерге, ал ірі габаритті жабдықтардың қалдықтары кәдеге жарату тұрғысынан инертті материалдармен бірге

қатты тұрмыстық қалдықтарға арналған контейнерлерде сақталады (жиһаз, құрылыс қалдықтары). Келесі кезекте қалдық электр және электрондық жабдықтар қалдықтарды жинау ұйымдарымен МСК-ға тасымалданады, онда сұрыптау кезінде қалдықтардың жалпы көлемінен шығарылады.

Сынаманың талдауы бойынша ІКҚ құрамындағы электр жабдығының массалық үлесі 10% құрайды.

Занды тұлғалар шығарған электр және электронды жабдықтардың қалдықтарын арнайы компаниялар келісім-шарт негізінде кәдеге жаратады.

Электрондық қалдықтарды қайта өңдеу үшін қоймалар мен өндіріс орындарына тасымалдау керек. Негізгі өңдеу әдісі бағалы компоненттер мен фракцияларға бөлу болып табылады.

- өндірістік жабдықты пайдаланудан шығару және жою;
- компьютерлік техника мен ұйымдастыру техникасын есептен шығару және кәдеге жарату; (компьютер, монитор, принтер, факс, телефон және т.б.);
- тұрмыстық техниканы есептен шығару және кәдеге жарату (тоңазытқыштар, кір жуғыш машиналар, пештер және т.б.);
- өндірістік қалдықтарды есептен шығару және кәдеге жарату;
  - автокөлік дөңгелектерін, аккумуляторларды есептен шығару және қайта өңдеу және т.б.;
- энергия үнемдейтін, люминесцентті, құрамында сынап бар шамдарды қайта өңдеу;
- пайдаланылған майларды қайта өңдеу, жою.

Жылжымалы жинау пунктін ұйымдастырып, электронды және электр жабдықтарының қалдықтарын кәдеге жарату үшін тегін тасымалдау қажет.

3.2.3 Автомобиль шиналары мен пайдаланылған майлардың қалдықтарын басқарудың ағымдағы жағдайын талдау

Соңғы жылдары автокөліктердің көбеюімен бірге шиналардың қалдықтарын қайта өңдеу мәселесі де күшейіп келеді. Жаңасемей ауданында да жарамсыз дөңгелектерді қайта өңдеу мәселесі өзекті.

Автокөлік шиналары резеңкеден немесе басқа материалдардан жасалған, бірақ резеңке қосылған, композицияға көміртегі қара немесе күйе, кремний диоксиді немесе силикат, күкірт, табиғи майлар немесе шайырлар және т.б. Өндірушілер әртүрлі анықтайтын өздерінің оңтайлы химиялық құрамы бар. Қолданбаған шиналар ең ірі тоннажды полимерлі қалдықтардың бірі болып табылады, олар пайдаланылатын жерлерде (автокөліктерде, аэродромдарда, өнеркәсіптік және ауылшаруашылық кәсіпорындарында, шина цехтарында, тау-кен өңдеу зауыттарында және т.б.) жиналады ; Пайдаланылған шиналарды қайта өңдеу проблемасы үлкен экологиялық маңызға ие, өйткені топырақпен жабылған шина 150 жылдан астам уақыт бойы ыдырайды, ал полигондарға апарылғанда немесе айналадағы аумақтарға шашыраған кезде шиналар қоршаған ортаны ұзақ уақыт бойы ластайды. Сыртқы факторлар (күн сәулесі, оттегі,

озон, микробиологиялық әсерлер). Олар жиналатын жерлер, әсіресе ыстық климаты бар аймақтарда әртүрлі аурулардың тасымалдаушысы болып табылатын кеміргіштер, жыландар және жәндіктер үшін қолайлы орта және көбею алаңы болып табылады.

Сонымен қатар, шиналардың жоғары өрт қаупі бар және қауіптілік 4-классына жатады және олардың бақылаусыз жану өнімдері қоршаған ортаға (топырақ, су, ауа) өте зиянды әсер етеді. Шинаның жану температурасы көмірдің жану температурасына тең, сондықтан мұндай өртті сөндіру өте қиын.

Тозған шиналарды пайдалану мәселесі де маңызды экономикалық маңызға ие, өйткені экономиканың табиғи ресурстарға қажеттілігі үнемі өсіп отырады және олардың құны үнемі өсіп отырады. Техникалық қасиеттері түпнұсқасына жақын, резеңкеден басқа, арматуралық тоқыма және металл материалдарының көп мөлшері бар, пайдаланылған шиналарды қайта өңдеу табиғи ресурстарды үнемдеу көзі болып табылады.

Қазақстан Республикасының Экологиялық кодексінің 351-бабының 1- тармағының 6-тармақшасына сәйкес, шиналарды полигондарға тастауға тыйым салу көзделген. Шиналарды көміп, өртеу емес, қайта өңдеу құнды шикізаттың табиғи қорын сақтайды, ресурс үнемдейтін, арзан технологияларды игеруді ынталандырады, сонымен қатар қоршаған ортаны тазалайды және жақсартады.

Бүгінгі таңда "Қалдық. Автокөлік шиналары. Қолдану кезіндегі қауіпсіздік талаптары" Мемлекеттік стандарт бар. Стандарт шиналар мен түтіктердің (олардың бөліктері мен сынықтарын қоса алғанда) өмірлік циклының кезеңдерін белгілейді және анықтайды: жинау, сақтау, тасымалдау, кәдеге жарату және өңдеу. Стандарт талаптары басқа резеңке бұйымдардың қалдықтарына да қатысты болуы мүмкін.

Жаңасемей ауданында шиналарды жинау және қайта өңдеу қызметтерін ұсынатын автокөліктерге қызмет көрсету орталықтары мен шина дүкендері бар.

Қолданылған шиналарды кәдеге жаратуды Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес арнайы техникасы бар мамандандырылған кәсіпорындар жүзеге асыруы тиіс.

Көптеген шағын шина дүкендері мен автокөліктерге қызмет көрсету орталықтары шиналарды одан әрі қайта өңдеушілерге беру үшін сақтайды.

Шиналарды өңдеу процесінде жол құрылысында, спорт, ойын алаңдары үшін резеңке жабындар өндірісінде және т.б. қолдануға болатын пиролиздік отын, пиролиздік көміртекті қара, үгінді каучук алынады. Өңдеудің тиімді механизмін шиналарды "ӨКМ Оператор" ЖШС-мен бірге әзірлеу ұсынылады.

3.2.4 Құрылыс қалдықтарын басқару бойынша ағымдағы жағдайды талдау

Бүгінгі таңда Жаңасемей ауданының аумағында құрылыс қалдықтарын жинауға арналған алаңдар жоқ. Жаңасемей ауданын абаттандыру қағидаларына сәйкес құрылыс қалдықтарын шығару жеке шарт негізінде жүргізіледі.

Қазақстан Республикасының Экологиялық кодексімен полигондарда құрылыс қалдықтарын көмуге тыйым салынады. Құрылыс қалдықтарын кәдеге жарату кезінде қиыршық тас қоспасын дайындау кезінде бетон, қиыршық тас, кірпіш сынығы, құм, топырақты қолдануға болады, полигондарда қатты тұрмыстық қалдықтарды оқшаулағыш материал ретінде көму үшін пайдалануға немесе жобалау-сметалық құжаттамамен оларды қолдануға рұқсат етілген аумақтарды төгуге немесе рекультивациялауға жіберуге болады.

Сондай-ақ, Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы "Жасыл экономикаға" көшу жөніндегі кеңес отырысының хаттамалық тапсырманың 2.5-тармақғына сәйкес облыс әкімдеріне құрылыс қалдықтарын қатты тұрмыстық қалдықтар полигондарын тығыздау мен рекультивациялауда, сондай-ақ кең таралған пайдалы қазбаларды өндірудің тарихи орындарын рекультивациялауда қолдану тапсырылды.

3.2.5. Ірі габаритті қалдықтарды басқару бойынша ағымдағы ахуалды талдау

Жаңасемей ауданын абаттандыру қағидаларына сәйкес ірі габаритті қалдықтарды (ІГҚ) шығару мамандандырылған қоқыс шығаратын ұйымдармен жасалған жеке шарт негізінде жүргізілуі тиіс. Ауданда қатты тұрмыстық қалдықтарды жинаумен, шығарумен және көмумен айналысатын мамандандырылған кәсіпорындар жоқ. Қоқысты тұрғындардан полигонға шығаруды жеке тұлғалар ауызша шарт негізінде жүзеге асырады.

Бірақ бұл норманы жеке және заңды тұлғалар сирек орындайды, бұл жалпы пайдаланымдағы контейнерлік алаңдарда ІГҚ сақтау проблемасына және ІГҚ -ды МСК-ге немесе полигондарға тасымалдау үшін қоқыс шығаратын ұйымдардың қосымша шығындарына әкеледі.

Жергілікті бюджет қаражатынан қоқыс шығаратын ұйымдарды ІГҚ әкету және кәдеге жарату жөніндегі қызметтерді қаржыландыру жүргізілмейді. Аталған проблеманы шешу үшін тұрғындар мен қоқыс шығаратын ұйымдар, сондай-ақ Жаңасемей ауданы полиция бөлімінің учаскелік инспекторларымен бірге абаттандыру ережелерін бұзушыларды анықтау және оларды әкімшілік жауапкершілікке тарту бойынша өзара іс-қимылы қажет. Мұндай бұзушылықтардың жолын кесуге қоғамның қатысуы да осы жерде маңызды рөл атқарады.

Жаңасемей ауданында ескі тұрмыстық техниканы (теледидарлар, тоңазытқыштар және т.б.), жиһазды әкетумен және оларды қайта өңдеумен айналысатын кәсіпорындар бар.

3.2.6. Иесіз көлік құралдарын басқару бойынша ағымдағы ахуалды талдау

Иесіз көлік құралдарына қатысты абаттандыру қағидаларына сәйкес осындай іске тыйым салынады:

Тұрғын үйлердің аумағында, сондай-ақ үй маңындағы аумақтарда: 1) көлік құралдарын арнайы бөлінген және белгілермен және (немесе) белгілермен белгіленген орындардан тыс жерде тұруға және қоюға жол берілмейді.

Жаңа автокөлік сатып алу кезінде жеңілдікке сертификаттар беру тетігін қабылдауға байланысты пайдаланудан шыққан автомобильдердің аумақтарында орналастыру іс жүзінде байқалмайды.

"ӨКМ Оператор" ЖШС сайтында <https://recycle.kz> қоқыскөлікті кәдеге жаратуға тапсыру тәртібі туралы ақпарат орналастырылған.

Ауылдық округтар әкімдіктері Жаңасемей ауданының полиция бөлімімен бірлесіп тасталған, пайдаланудан шыққан автомобильдерді анықтау, автокөлік иелерін анықтау және автохламды кәдеге жарату қажеттілігі туралы автокөлік иелерін хабардар ету бойынша жұмыстарды кезең-кезеңімен жүргізеді.

3.2.7. Күл-қож қалдықтарын басқару бойынша ағымдағы ахуалды талдау

Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрінің 2015 жылғы 20 наурыздағы № 235 бұйрығымен бекітілген жасыл желектерді күтіп-ұстаудың және қорғаудың үлгілік қағидаларына, қалалар мен елді мекендердің аумақтарын абаттандыру қағидаларына және "Ағаштарды кесуге рұқсат беру" мемлекеттік қызмет көрсету қағидаларына сәйкес: 21-т. қатты тұрмыстық қалдықтарға арналған контейнерлерге және контейнерлік алаңдарға күлді төгуге және жинауға жол берілмейді.

Қалдықтардың жекелеген түрлерін басқару бойынша ағымдағы ахуалды талдау бойынша қорытындылар

Өндіріс және тұтыну қалдықтарының мемлекеттік кадастрын жүргізудің нәтижелері туралы ақпараттық шолудың мәліметтері көрсеткендей, аумақта Жаңасемей ауданының өндірушілердің кеңейтілген міндеттемелеріне жататын қалдықтарды жинау және қайта өңдеу жүргізілуде.

Бүгінгі күні өндіріс және тұтыну қалдықтарымен жұмыс істеудің үлгілік қағидалары және өндірушілердің кеңейтілген міндеттемелері қолданылатын қалдықтар санатына жататын қайталама шикізатты қабылдау пункттерінің желісін ұйымдастыру бойынша жергілікті атқарушы органдармен "Жасыл даму" АҚ-мен өзара іс-қимыл жасау қағидалары жоқ. Бұл қабылдау пункттері желісін дамыту бойынша жұмысты жандандыруға мүмкіндік бермей отыр.

3.3. Шетелдік тәжірибеге шолу

Қазіргі уақытта қалдықтарды басқару әлемдік қауымдастық үшін ең өзекті тақырыптардың бірі болып табылады, өйткені халық санының тұрақты өсуі нәтижесінде түзілетін қалдықтардың көлемі жыл сайын артып келеді.

Бүгінгі күні қалдықтарды басқарудың қолданыстағы жүйелері қалдықтардың түзілу және көмілу көлемін барынша азайтуға, шикізатты қайталама пайдалануды арттыруға және қолда бар озық технологияларды пайдалана отырып қайта өңдеуге бағытталған.

С-датрансах ЕО сонау 20 ғасырдың 70-жылдарында бірыңғай жүйе құрылып, қалдықтарды басқару жөніндегі директиваны қоса алғанда, реттеу құралдары енгізіле бастады. Қалдықтар туралы №75/442 /ЕЭК бірінші директивасы (негіздемелік директива) 1975 жылы 15 шілдеде қабылданды, кейіннен 1991 жылы оған өзгертулер енгізілді (1991 ж. 18 наурыздағы 91/156/ЕЭК директивасы). 2008 жылы ол қолданыстағы "Қалдықтар және кейбір директиваларды ауыстыру туралы" ЕО директивасына (2008 ж. 19 қарашадағы № 2008/98/ЕС) қайта қаралды, ол "Қалдықтар және кейбір директиваларды ауыстыру туралы". ЕО елдеріндегі қалдықтармен жұмыс істеуді анықтайтын негіздемелік құжат. Талаптардың негізгі мақсаты қалдықтардың түзілу және көмілу көлемін барынша азайту, шикізатты қайталама пайдалануды ұлғайту және қолда бар ең озық технологияларды пайдалана отырып қайта өңдеу болып табылады.

Жапония 1970 жылдары экономикалық даму мен индустрияландырудың қарқынды өсуінен кейін қалдықтарды басқару жүйесін енгізе бастады. Жер көлемінің аздығына байланысты елімізде көмуге арналған полигондардың саны шектеулі және сыйымдылығы аз. Жапониядағы қалдықтарды басқару бойынша бірінші кезекте қалдықтардың түзілу және көмілу көлемін барынша азайтуға бағытталған.

Қолдану үшін Жанасемей ауданы қалдықтарды басқару саласындағы қолданыстағы шетелдік тәжірибелерде қалдықтарды жинау мен тасымалдауды жетілдіру, биологиялық ыдырайтын қалдықтарды, оның ішінде тамақ қалдықтарын жинау мен кәдеге жаратуды, тұнба шөгінділерін өңдеуді енгізу өзекті болып табылады.

3.4.1 Шетелдік тәжірибеге шолу: қалдықтарды жинау

Қалдықтарды жинау қалдықтарды басқарудың бастапқы кезеңі болып табылады. Жинаудың тиімділігі түзілген қалдықтардың жалпы көлемінен жиналған қалдықтардың көлемімен сипатталады.

Әртүрлі елдерде қалдықтарды жинаудың әртүрлі схемалары бар және қолданылады:

- "Есіктен есікке". Тасымалдаушы компания әрбір үй иелігіндегі қалдықтарды жеке-жеке жинайды. Бұл опция экспорттық қызмет үшін жоғары тарифтермен сипатталады.

- "Ортақ контейнерлік алаңдар". Контейнерлік алаңдар маңайға байланысты ауданның белгілі бір нүктелерінде орналасады (әр аулада немесе әрбір тұрғын үй кешені үшін). Тұрғындар ҚТҚ-ны контейнерлік алаңдарда орналасқан контейнерлерге әкеліп, жинайды. Жергілікті атқарушы органдар ҚТҚ жинауды және шығаруды белгіленген кестеге сәйкес ұйымдастырады.

- "Жол жиегіндегі жиын". Тұрғындар ҚТҚ-ны жергілікті атқарушы органдар белгілеген кестеге сәйкес үйлерінің алдындағы тротуарда қалдырады.

- "Алып кету". Тұрғындар қалдықтарды мамандандырылған жинау пункттеріне немесе қайта тиеу станцияларына тасымалдайды. Бұл опция қалдықтардың ірі габаритті және жекелеген түрлеріне жарамды.

- "Шарт бойынша әкету". Жеке тұлғалар қатты тұрмыстық қалдықтарды шығару туралы тасымалдаушы компаниялармен тікелей келісімшарттар жасайды.

Қалдықтарды жинау әдісін таңдауды жергілікті атқарушы органдар жергілікті заңнама талаптары негізінде анықтайды. Әлемдік тәжірибеде жинаудың аралас және бөлек әдістері қолданылады.

Қалдықтардың келесі түрлерін бөлек жинау кең таралған:

- Қағаз қалдықтары;
- Пластмасса қалдықтары (соның ішінде ПЭТ);
- Шыны сынығы;
- Металл сынықтары;
- Азық-түлік (органикалық) қалдықтары, оның ішінде бау-бақша қалдықтары;• Қаптама қалдықтары.

Мысалы, қалдықтарды бөлек жинау ЕО-ның кейбір елдерінде (соның ішінде Германия, Ұлыбритания, Австрия), Жапонияда және АҚШ-тың кейбір штаттарында жүзеге асырылады. Германияда қаптама, макулатура, тамақ қалдықтары қалдықтарын бөлек жинау жүзеге асырылады. Ол үшін түрлі түсті ыдыстардың 4 түрі қолданылады. Азық-түлік қалдықтарын жинауға арналған жасыл контейнерлер, қағаз қалдықтары үшін көк, қаптама қалдықтары үшін сары және басқа қалдықтар үшін қара контейнерлер.

Жапонияда тамақ қалдықтары мен қаптама қалдықтары (шыныдан, пластмассадан, қағаздан, картоннан, алюминийден және болаттан жасалған ыдыстар мен контейнерлер, сондай-ақ ПЭТ бөтелкелері) бөлек жиналады. Австрияда (Вена) қағаз, шыны, металл, пластмасса, тамақ және жасыл (бау-бақша) қалдықтарын бөлек жинау жүзеге асырылады.

Бөлек жинаудың артықшылықтары:

- материалдарды қайталама пайдалану немесе қалдықтарды жаңа материалдарды өндіру үшін қайталама шикізат ретінде пайдалану;
- бөлек жинау таңдалған сынық фракцияларының жоғары сапасын және сәйкесінше ең жоғары бағаны және қайталама материалдар мен бұйымдарды өндірудің әртүрлі нұсқаларын болжайды.
- Бөлек жинаудың кемшіліктері мыналар болып табылады:
  - сұрыпталатын қалдықтардың әрбір түрі үшін контейнерлерді және шығаруға арналған мамандандырылған көліктерді сатып алуға қосымша шығындар;
  - қосымша инфрақұрылымдар салу қажеттілігі;
  - көлік пен маршруттардың санын көбейту арқылы тасымалдау шығындары мен қосымша шығындар;
  - қайнар көзінде сұрыптаудың жоғары сапасын қамтамасыз етуде қиындықтар туындайды – халықтың жосықсыздығы немесе білімінің жеткіліксіздігі салдарынан басқа түрлерді қалдықтардың белгілі бір түріне арналған ыдыстарға салуға болады, бұл

бөлек жинаудың тиімділігіне айтарлықтай әсер етеді, сонымен қатар кейінгі сұрыптауға қосымша шығындар әкеледі;

- бөлек алымның сапасын жүйелі түрде бақылау мен мониторингілеу қажеттілігі де айтарлықтай қосымша шығындарға әкеп соғады;

- пәтерлерде қалдықтарды жинаудың қиындығы, өйткені құрылыс нормаларына сәйкес, ас үй-жайлардың ауданы көбінесе бөлек контейнерлерде бөлек жинауға жеткілікті орын бермейді.

Қалдықтарды басқару жөніндегі ЕО директивасына сәйкес (975/442/ЕЭК) бөлек жинау жүзеге асырылуда, тек техникалық, экологиялық және экономикалық тұрғыдан негізделген жағдайда ғана. "Техникалық негізделген" дегенді білдіреді, бұл бөлек алым енгізілетін болады қазірдің өзінде әзірленген және сәтті жұмыс істеп тұрған жүйені пайдалану. "Экологиялық тұрғыдан негізделген" дегенді білдіреді, қоршаған ортаға қосылған пайданың бөлек жинау жүйесінің қоршаған ортаға ықтимал теріс әсерін негіздейтіндігі (мысалы, қосымша тасымалдаудан шығарындылар). "Экономикалық тұрғыдан негізделген" бөлек жинауды жүзеге асыруға кететін шығындар (қайталама шикізаттың қосылған құнын ескере отырып) аралас қалдықтарды қайта өңдеумен салыстыруға болатындығын білдіреді.

ҚТҚ шығару жиілігін қолданыстағы санитарлық-эпидемиологиялық талаптарға сәйкес жергілікті атқарушы органдар белгілейді. Қалдықтарды шығару сол жердің климаттық жағдайына, халықтың мәдени ерекшеліктеріне және қалдықтардың жиналу жылдамдығына байланысты қажетті жиілікте жүзеге асырылады. Мысалы, Шанхайда халықтың тығыздығы мен қалдықтардың жиналу жылдамдығының жоғары болуына байланысты қатты тұрмыстық қалдықтарды күніне үш рет шығару ұсынылады.

ҚТҚ жинау ірі габаритті қалдықтарды жинаудан бөлек жүргізіледі, сонымен қатар құрылыс және қалдықтардың жекелеген түрлерін (медициналық қалдықтар, электронды және электр жабдықтарының қалдықтары, автомобиль шиналарының қалдықтары, құрамында сынап бар қалдықтар) қабылдау мен жинауға жеке талаптар қойылады., люминесцентті лампалардың қалдықтары, пайдаланылған батареялар мен аккумуляторлар, пайдаланылған майлар).

3.4.2. Шетелдік тәжірибеге шолу: қалдықтарды ерте экспорттау

Дүние жүзі елдерінде қалдықтарды тасымалдау процесі қоқыс таситын көліктердің жүру жолдарын ұйымдастыруда, пайдаланылатын көлік түрлерінде, осы процеске қатысушыларда және тасымалдау процесін реттеуде әр түрлі болады.

Кейбір факторлар отынды үнемдеу есебінен қалдықтарды тасымалдау жүйесінің экологиялық және экономикалық құрамдас бөліктеріне, тиісінше, атмосфераға пайдаланылған газдардың шығарылуын азайтуға тікелей әсер етеді. Мұндай фактор тасымалдау маршруттарын оңтайландыру болып табылады. Қалдықтардың түпкілікті орны түзілу немесе жиналу нүктесінен неғұрлым алыс болса, тасымалдау құны соғұрлым жоғары болады.

Тасымалдаудың тиімділігін қамтамасыз ету үшін қоқыс таситын көліктердің өлшемдері мен түрлерін дұрыс таңдау маңызды. Қазіргі заманғы қалалардың көпшілігінде қалдықтарды кейінгі өңдеу немесе кәдеге жарату орындарына тасымалдауды ұсақтау және престоу құрылғыларымен жабдықталған жүк көліктері жүзеге асырады. Қолданылатын қоқыс таситын көліктер мен контейнерлердің түрі ауысымдағы жұмысшылардың оңтайлы санын және ауысымның тәуліктік ұзақтығын анықтайды. Көбінесе әртүрлі жағдайларда көлік құралдарының әртүрлі түрлерін пайдалану тиімді болып табылады. Мысалы, Еуропа мен Қытай елдерінде қалдықтарды шағын жүк көліктеріне, тіпті қол арбаларға жинау жанармай құнын оңтайландыруға мүмкіндік береді және кейде тар көшелер мен аллеяларға шығудың жалғыз жолы болып табылады.

Сонымен қатар, қоқыс таситын көліктерде қалдықтарды тиеу мен сығудың әр түрлі әдістері, көтергіштер мен престоудың массасы болуы мүмкін (соңғы екі көрсеткіш тұтынылатын отын мөлшеріне әсер етеді).

Сұрыпталған қалдықтарды жинау үшін мамандандырылған көлік құралдарының екі түрін пайдалануға болады:

- Қоқыс контейнерін бос контейнерге ауыстыратын қоқыс таситын көлік;
- Қалдықтардың әртүрлі түрлерін тиісті учаскелерге түсіретін, қалдықтардың әртүрлі түрлеріне арналған бөлек учаскелері бар қоқыс таситын көлік.

Мұндай жүйе Мангеймде (Германия) жұмыс істейді.: қалдықтарды жинауға арналған бір-бірін алмастыратын контейнерлер жүйесінде соңғылары арнайы полигонға жеткізіледі. Карлсруэдегі контейнерлік терминалда Мангеймге жеткізу үшін контейнерлер түсіріледі. Кранның көмегімен контейнерлер қоқыс жәшігіне түсіру үшін контейнерлерді тасымалдайтын жүк көліктеріне тиеледі. Босатылғаннан кейін контейнерлер теміржол арқылы Карлсруэге қайтарылады, онда процесс қайталаынады.

Қалдықтарды шығаруды реттеу үдерісіндегі маңызды аспект бақылау және қадағалау болып табылады қоқыс таситын көлік құралдарының. Қазіргі уақытта әлемде радиожилікті сәйкестендіру жүйелері, RFID және жаһандық позициялау жүйелері, GPS кеңінен қолданыла бастады (ортақ немесе жеке). Енгізілген GPS жүйесі жүргізушілердің әрекеттерін және маршруттардан ауытқуларын бақылауға ғана емес, сонымен қатар қалдықтарды рұқсатсыз көму/орналастыру жағдайларының алдын алуға, демек, шығындарды азайтуға көмектеседі. Осылайша, Батыс Австралиядағы GPS жүйесі көліктің орналасқан жерін де, тасымалданатын сұйық қалдықтардың көлемін де бақылау үшін қолданылады. Бұл жүйе қоршаған ортаға зиянды заттардың рұқсатсыз көмілуіне жол бермеу арқылы жыл сайын 800,000\$ шығындарын болдырмауға мүмкіндік береді.

Сонымен қатар, консалтингтік фирманың мәліметі бойынша AberdeenGroup (АҚШ), GPS-ті енгізу жанармай құнын орта есеппен 13,2%-ға және үстеме жұмыс уақытын 13,4%-ға төмендетуге мүмкіндік береді.

Қалдықтардың кез-келген түрін тасымалдау тиісті қауіпсіздік талаптарына сай болуы керек. Қалдықтарды тасымалдайтын көліктер адамдарға және қоршаған ортаға ықтимал зиян келтірмеу үшін жабдықталуы керек. Олар ағып кетуден, иістердің таралуынан және жәндіктердің енуінен сенімді қорғанысқа ие болуы керек.

Дамыған елдердің көпшілігінде қалдықтарды жеке компаниялар шығарады, бұл тарифті төмендетуге және қызмет көрсету сапасын жақсартуға мүмкіндік береді.

Қалдықтарды биологиялық қайта өңдеу

Қалдықтарды термиялық өңдеу технологияларынан басқа, биологиялық ыдырайтын қалдықтарды – тамақ және жасыл қалдықтарды, ағынды сулардың тұнба қалдықтарын өңдеу үшін тиімді қолданылатын биологиялық өңдеу әдістері кең таралған. Бағдарлама аясында тамақ қалдықтарын қайта өңдеудің екі қалыптасқан биологиялық әдісі зерттелді және талданды – компосттау және анаэробты қорыту. Биологиялық өңдеу технологиялары көбінесе азық-түлік және жасыл бау-бақша қалдықтарын бөлек жинаудың енгізілген тәжірибелерімен қатар қолданылады.

Компосттау жұмыстары

Компосттау – оттегінің қатысуымен микроорганизмдердің қалдықтарды ішінара биологиялық ыдырату процесі (аэробты қайта өңдеу әдісі). Компосттау процесі ұзақ уақытты алады – 4-6 апта. Процесс нәтижесінде пайда болған компост ауыр металдар мен басқа қосылыстардың құрамындағы сапа талаптарына сай болған жағдайда тыңайтқыш ретінде пайдаланылуы мүмкін. Компосттың сапасы мен бағасы шикізаттың сапасына тікелей байланысты.

ҚТҚ компостталатын болса да, ең жоғары сапалы компост сұрыпталған органикалық қалдықтарды компосттау арқылы жасалады.

Көптеген елдердің, әсіресе Еуропалық Одақ елдерінің органикалық қалдықтарды бөлек жинауда және оларды мамандандырылған зауыттарда өңдеу үшін осы технологияларды қолдануда бай тәжірибесі бар. Еуропалық Одақ елдерінде өндірілетін органикалық қалдықтардың шамамен 15% -ы бөлек жиналады және биологиялық әдістермен қайта өңделеді. Органикалық қалдықтарды бөлек жинау және қайта өңдеу Германия, Нидерланды және Австрия сияқты елдерде ең дамыған, барлық бөлек жиналған органикалық қалдықтардың 77% құрайды.

Қалдықтарды компосттау процесі тұрақты болуы үшін жылы температураны ұстап тұру және қосымша аэрация қажет, бұл электр энергиясын қажет етеді. Технология өте қарапайым және күрделі және пайдалану шығындарының төмендігімен ерекшеленеді. Компосттау үшін пленкамен немесе брезентпен жабылған ашық (желді) қадалар немесе ауамен қамтамасыз етілген реакторлар қолданылады.

Төмен температурада, мысалы, қыс мезгілінде органикалық заттардың биологиялық ыдырауы баяулайды немесе тоқтайды, сондықтан Астана қаласының ауа райы мен климаттық жағдайында қатты тұрмыстық қалдықтарды қайта өңдеу үшін компосттауды қолдану практикалық емес.

Анаэробты қорыту

Анаэробты қорыту – оттегі болмаған кезде биологиялық ашыту процесі. Процесс жабық биореакторларда жүреді және компосттаумен салыстырғанда күрделі болып табылады. Бұл технологияның күрделі және операциялық шығындары жоғарырақ, дегенмен анаэробты қорыту аэрация үшін қосымша электр энергиясын қажет етпейді.

Анаэробты қорыту процесінде биогаз түзіледі, оны кәдеге жарату арқылы орта есеппен 3-5,5 мВт электр энергиясын өндіруге болады. Биогазды табиғи газ немесе тасымалдаушы биоотын ретінде де пайдалануға болады. Технологияның қуаттылығы жылына 20-240 000 тонна қалдықтарды құрайды, процестің ұзақтығы орта есеппен 20-30 күнді құрайды.

Процесті тұрақты түрде жүргізу өте қиын, сонымен қатар бұл опция анаэробты қорыту реакторлары үшін күрделі шығындарды талап етеді.

3.4.3 Шетелдік тәжірибені шолу бойынша қорытындылар

Қалдықтарды жинау

Шетелдік тәжірибені шолу нәтижелері бойынша, қалдықтарды жинау және жинау әдістері әзірленген қалдықтарды басқару жүйесі бар жинау әдістерін ұйымдастырудың көптеген нұсқаларының болуы расталды. Қалдықтарды жинау үшін қалдықтардың түріне және оларды жинау әдісіне байланысты әр түрлі материалдардан (металл, пластик) және әртүрлі көлемдер қолданылады.

- Пластикалық контейнерлер жеңіл және оны бір адам қызмет етуге болады, бірақ тозып, жыртылу және отқа төзімді.
- Металл контейнерлері әлдеқайда ауыр, жүкті тиеу және түсіру үшін екі адам қажет, коррозияға ұшырайды, бірақ көбірек тозады.

ЕО елдерінде жекелеген қалдықтарды (қағаз, пластмасса, әйнек, тамақ қалдықтары) бөлек, соңғы жылдары жеке тұлғаларға бөлек жинаудан бас тартуға бейімділік болды, олар негізінен заманауи техникалық қол жетімді болды Қалдықтарды тиімді өңдеуді қамтамасыз ететін шешімдер. Қауіпті қалдықтар арнайы контейнерлерде немесе коллекция нүктелерінде бөлек жиналады.

Тасымал

Әлемдік тәжірибеде қалдықтарды жинауға, сондай-ақ жинақтардың түріне, сондай-ақ коллекция түріне, сондай-ақ (бөлек немесе аралас жинақ) түрінде тасымалдау үшін қалдықтарды тасымалдау үшін түрлі қоқыс таситын жүк көліктері қолданылады. Көптеген елдер GPS бақылау жүйесімен жабдықталған қоқыс машиналарын пайдаланады, және компьютерлік модельдеу маршруттарды ұйымдастыруға және қоқыстан оңтайлы жүк машиналарын ұйымдастыруға кеңінен қолданылады.

Сұрыптау

Қазіргі уақытта автоматтандырылған механикаландырылған сұрыптауды қолдану нұсқаулықты ауыстыру үшін жасалды, нәтижесінде коммуналдық фракциялардың ең

көп көлемі ажыратылған. Түтіккен фракциялар көбінесе жоғары қосылған құны бар және жақын базарлардағы сатылымдар өндірісіне жіберіледі. RDF өндірісі сонымен қатар, сұрыптау, оны сату, сатып алу нәтижесінде кең таралған, олар іргелес салалардағы отын ретінде (мысалы, цемент өнеркәсібінде) қолданылады.

Ұқсату

Әлемдік тәжірибеде термиялық өңдеу технологиялары және қалдықтарды өңдеудің биологиялық әдістері де жиі кездеседі. Әдістемені таңдау негізінен қалдықтардың түріне, құрамына және көлеміне байланысты. Қатты қалдықтарды термиялық өңдеудің даму тенденциясы және инсикализациядан (жану) газдандыру және пиролиз технологияларына көшуге бағытталған үрдісі анықталды. Жылу өңдеу технологиялары қымбат, және оларды қолдану жобалары ұзақ мерзімді кезеңдермен сипатталады.

4. Бағдарламалар, мақсатты индикаторлар, бағдарламалар нәтижелері мен көрсеткіштері

4.1. Бағдарламаның мақсаттары

Бағдарламаның мақсаты: коммуналдық қалдықтарды жинауға арналған ұтымды және экологиялық таза жүйені ұйымдастыру, ол коммуналдық қалдықтардың қауіпті компоненттерін бөлек жинау, сақтау, қайта өңдеу, жою, сондай-ақ Жаңасемей ауданының аумағын тазарту

4.2. Бағдарламаның міндеттері

Бағдарламаның міндеттері:

- 1) Жаңасемей ауданының қалдықтарын кешенді басқару үшін ұйымдастырушылық-құқықтық және экономикалық негіздерін қалыптастыру;
- 2) әр түрлі қалдықтарды, соның ішінде қауіпті қалдықтарды жинау және тасымалдау жүйесін жетілдіру;
- 3) инфрақұрылым объектілерін ұйымдастырумен жекелеген қалдықтар жинағын енгізу;
- 4) 2028 жылы ҚТҚ қайта өңдеуінің 30% -ына дейін;
- 5) қатты тұрмыстық қалдықтарды бөлек жинау саласындағы халыққа экологиялық ағарту жұмыстарын жүргізу.

4.3. Мақсатты индикаторлар және бағдарлама нәтижелерінің көрсеткіштері

Қойылған мақсаттарға жету үшін төменде көрсетілген кестеге сәйкес мақсатты индикаторларды орындау қажет.

Мақсатты индикаторлар және олардың көрсеткіштері

№	Нысаналы индикатордың атауы, %	Нысаналы индикатордың мәні		
		2026	2027	2029
1.	Қоқысты шығару қызметтермен қамтамасыз ету	100%	100%	100%

2.	Қайталама шикізатты қабылдау пункттерінің санын ұлғайту	30	40	60
3.	Қатты тұрмыстық қалдықтарды кәдеге жаратудың олардың түзілуіне шаққандағы үлесі	22,1	25,8	30%
4.	Жиналу мүмкіндігі төлемақы қалдықтарды жинау, шығару және қайта өңдеу қызметтері үшін	80 %-ға дейін	100%	100%

Халықтың қалдықтарды сұрыптау жүйесін оңтайлы ұйымдастыру үшін ауданның ауылдарын қабылдау пункттерді ашу қажет. Осы проблемаларды шешу үшін 1000 адамға бір қабылдау пунктін орнату қажет, бұл пункттер арасындағы қашықтықты қысқартуға және халықтың қабылдау пункттерін іздеуін жеңілдетуге мүмкіндік береді.

№ р/с	Көрсеткіштің атауы	Өлшем бірлігі.	Жоспарлы кезең					
			Шығ.мағынасы	2025	2026	2027	2028	2029
1	Ауданда қайта өңдеулерді қабылдаудың мобильді нүктелерін ұйымдастыру	дана	0	0	2	3	4	5
2	Жергілікті және аймақтық бұқаралық ақпарат құралдарында қалдықтардың пайда болуын азайту мақсатында ақылға қонымды тұтынудың маңыздылығы туралы ақпаратты	аптасына эфир уақытының минуты	0	15	15	15		15

	қ хабарлама л а р туралы ақпарат						15	
3	Балалар м е н жасөспірі мдерге арналған іс-шаралар ды әзірлеу ж ә н е өткізу тұрмысты қ деңгейде ресурстар д ы үнемдеуді ñ маңыздыл ы ғ ы туралы	семестрде облыстың 1 оқу орнына арналған іс-шара	0	2	2	2	2	2
4	Контейнер л і к сайттар астында ж е р құжаттары н орнату құқығын орындау	дана	0	2	3	5	8	9
5	Жергілікті ж ә н е аймақтық бұқаралық ақпарат құралдары н д а қалдықтар дың пайда болуын азайту мақсатынд а ақылға қонымды тұтынуды ñ маңыздыл ы ғ ы туралы ақпаратты қ	баннерлер	0	15	20	25		30

	хабарлама лар туралы ақпарат						30	
6	Контейнер лік учаскелер дің орналасты ру, ҚР ТС 3780-2022 талаптары на сәйкес	дана	0	50	100	150	200	250
7	Биогаз немесе энергияны иемдену немесе өндеуді қолдана отырып, Қ Т Қ жаттығула рындағы органикал ық және тамақ қалдықтар ын кәдеге жарату	органикал ық және тамақ қалдықтар ының жалпы көлемінің %	0	10	15	20	25	30
8	Аудандағы өздігінен полигонда р туралы ақпаратта ндыру туралы әкімдіктің сайтында " жедел желі" ұйымы	дана	0	1	-	-	-	-
9	Коммунал дық қызметтер дің және олардың компонент терінің стихиялық полигонда ры н	%	99	100	100	100		100

	анықтау және жою						100	
10	Өңдеуді пайдалану мен беруге байланысты қалдықтар салымын азайту. Құрылыс қалдықтарын өңдеу және пайдалану	%	32,8	32	30	27	25	22
11	Шыны қалдықтарды жинауға арналған контейнерлер жабдықтау	%	-	30	40	50	60	70
12	Халықты коммуналдық қалдықтарды ұйымдастырылған, үнемі алып тастаумен қамтамасыз ету	дана	0	10	50	100	200	300
13	Қауіпті қалдықтарға арналған контейнерлерді орнату (құрамында сынап бар шамдар мен құрылғылар мен батареялар)	%	60	65	70	75	80	85
	Ауылдар ішінде							

14	контейнерлік учаскелердің ұйымдастыру және коммуналдық қалдықтардың ұйымдастыру	дана	-	40	65	100	110	120
15	Ауылдар ішінде контейнерлік учаскелердің ұйымдастыру және коммуналдық қалдықтардың ұйымдастыру	%	0	20	40	60	80	100

5. Негізгі бағыттар, бағдарламаның мақсаттары мен міндеттеріне, тиісті шараларға қол жеткізу тәсілдері

Қабылданған мақсаттарға және қойылған мақсаттарға сәйкес Жаңасемей ауданындағы қалдықтарды басқару жүйесін одан әрі жетілдіру қажет. Жеке серіктестің қалдықтарды басқарудың кешенді жүйесін және басқа да қоқыс ұйымдарын енгізу бойынша жеке серіктес қабылдаған міндеттемелерді орындау мониторингін күшейту.

Мемлекеттік серіктес ретінде Жаңасемей ауданының әкімдігі алдында келесі міндеттер өзекті: контейнерлік алаңдар (КА) салу және модернизациялау, контейнерлер паркін жаңарту, қазіргі заманғы түрдегі жерленген КА желісін ұйымдастыру, құрылыс және ірі габаритті қалдықтарды жинау үшін алаңдар ұйымдастыру, қайта өңделетін заттарды қабылдау пунктар желісін дамытуға шағын және орта бизнеске жәрдемдесу, "құрғақ" және "дымқыл" қатты тұрмыстық қалдықтарды жинауды енгізу, экологиялық ағарту жұмыстарын жүргізу.

Халықтың мүдделерінің, кәдеге жарату фракцияларын жинау саласында қамтылған шағын және орта бизнес ұйымдарының және жеке серіктестіктің мүдделерінің тепе – теңдігін сақтау үшін құқықтық мәселелерді реттеу қажет.

Қалдықтарды шығару бойынша қоқыс шығаратын ұйымдарының қызметтерін төленетіндігін қамтамасыз ету үшін қызмет алушылар бойынша қолданыстағы базаларға интеграция жүргізу қажет.

Жаңасемей ауданын абаттандыру қағидаларында қалдықтарды басқару бөлімін жалға алушылардың қалдықтарды әкетуіне ақы төлегені үшін, контейнерлерде көше және аула сметасын орналастырғаны үшін тұрғын емес үй-жайлар иелерінің жауапкершілігі бөлігінде жетілдіру қажет.

Қалдықтарды шығаруды жүзеге асыратын арнайы автокөлік үшін кіреберісті камтамасыз ету бөлігінде тұрғын үй қорын техникалық пайдалану қағидаларының, абаттандыру қағидаларының қолда бар нормаларын енгізу қажет. Қойылған міндеттерді табысты іске асыруда Жаңасемей ауданы халқының барлық топтарын қалдықтарды бөлек жинауға, түрлі экологиялық акциялар өткізуге, экологиялық мәдениетті арттыруға кеңінен тарту маңызды рөл атқаратын болады.

Бағдарламалық іс-шаралар-бұл бағдарламаның міндеттері бойынша топтастырылған, мерзімдері мен жауапты орындаушылары бойынша үйлестірілген шаралар жүйесі.

Бағдарламада қойылған міндеттерді шешу үшін бірінші кезектегі іс-шаралар айқындалды.

Міндеттерді шешу үшін Жаңасемей ауданының аумағында өндіріс және тұтыну қалдықтарымен жұмыс істеуге байланысты проблемаларды шешу үшін қажетті нормативтік-құқықтық және ақпараттық-техникалық базаларды қалыптастыруға бағытталған шаралар кешенін іске асыру жоспарланған:

Жаңасемей ауданының аумағында қалдықтармен жұмыс істеу жүйесін реттеуге бағытталған нормативтік құқықтық актілерді әзірлеу және қабылдау.

Коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу бойынша өңірлік операторларға конкурстық іріктеу жүргізу. Коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу жөніндегі өңірлік операторларды конкурстық іріктеу Қазақстан Республикасының Мемлекеттік сатып алу туралы заңнамасына сәйкес конкурстық негізде жүзеге асырылады.

Коммуналдық қалдықтар айналымы саласындағы шекті тарифтерді бекіту.

Коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы шекті тарифтерді бекітуді Қазақстан Республикасы экология, геология және табиғи ресурстар министрінің 2021 жылғы 14 қыркүйектегі № 377 бұйрығымен бекітілген Қатты тұрмыстық қалдықтарды жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге халық үшін тарифті есептеу әдістемесіне сәйкес Жаңасемей аудандық мәслихаты жүзеге асырады.

Коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы реттелетін қызмет түрлерін жүзеге асыратын коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу жөніндегі операторлардың инвестициялық бағдарламаларын бекіту.

Коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы реттелетін қызмет түрлерін жүзеге асыратын коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу жөніндегі операторлардың өндірістік бағдарламаларын бекіту.

Қалдықтармен жұмыс істеу саласында (оның ішінде тауарларды пайдаланудан қалған қалдықтармен) өндірістік қуаттарды құру:

қалдықтарды өңдеу саласында;
қалдықтарды кәдеге жарату саласында;
қалдықтарды орналастыру саласында.

Коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу объектілерін салу және (немесе) реконструкциялау. Бұл іс-шараны коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу жөніндегі операторлар жүзеге асырады.

Коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу объектілерін салу және (немесе) реконструкциялау пайдалану ауданның даму жоспарында көзделген тиісті өндірістік қуаттар тапшы болған жағдайда жүзеге асырылады.

Құрылысқа жоспарланған қалдықтармен жұмыс істеу объектілерінің негізгі сипаттамалары туралы мәліметтер Бағдарламаға 1-қосымшада келтірілген.

Қалдықтармен жұмыс істеу объектілерін реконструкциялауға жоспарланған негізгі сипаттамалары туралы мәліметтер Бағдарламаға 2-қосымшада келтірілген.

Міндеттерді шешу үшін қалдықтарды кәдеге жаратуды ынталандыруға және қалдықтарды көму көлемін қысқартуға бағытталған шаралар кешенін іске асыру жоспарланған:

Ауыл аумағында коммуналдық қалдықтарды бөлек жинақтау жүйесін құру.

Коммуналдық қалдықтардың бөлек жинақталуын ұйымдастыру көмілетін коммуналдық қалдықтардың санын қысқартуға және пайдалы фракциялар өндірісіне қайтару көлемін арттыруға мүмкіндік береді.

Аудан аумағында тұрғындардан қайталама шикізат қабылдау пункттерін құру.

Құрамында сынап бар қалдықтарды, электрондық және электр жабдығының қалдықтарын жинақтау жүйесін әзірлеу және енгізу.

4-мәселені шешу үшін қалдықтарды рұқсатсыз орналастыру орындарын анықтауға және иесіз қалдықтарды, оның ішінде коммуналдық қалдықтарды орналастыру кезінде қоршаған ортаға зиян келтірудің алдын алуға, осындай зиян келтіру жағдайларын анықтауға және оның салдарын жоюға, өткен экологиялық залалды жоюға бағытталған шаралар кешенін іске асыру жоспарланған:

Қалдықтарды рұқсатсыз орналастырудың жаңадан құрылған орындарын анықтау және жою.

Қалдықтарды орналастыру объектілерінің жай-күйінің мониторингі қалдықтарды орналастыру объектілерінің ағымдағы жай-күйі туралы сенімді ақпаратты жедел алуға мүмкіндік береді, оның ішінде :

қалдықтарды орналастыру объектілерінің геометриялық параметрлері;

жинақталған қалдықтардың көлеміне, қалдықтарды көму алаңына;

қалдықтарды орналастыру объектілерінің ішкі құрылымы және полигондардың жекелеген учаскелерінің жай күйі;

қалдықтарды орналастыру объектілерін орналастыру, жобалау, пайдалану және рекультивациялау қағидаларына сәйкес;

қалдықтарды орналастыру объектілері бетінің компоненттік құрамы (қалдықтардың морфологиясы);

аумақты қалпына келтірудің тиімділігі;

Қалдықтарды орналастыру объектілеріндегі жағымсыз құбылыстар мен процестердің дамуын болжау (шеткі аумақтағы шөп жамылғысының зақымдануы, аумақтан ағындардың болуы, өздігінен жану, жану, жану).

Коммуналдық қалдықтарды пайдалану аяқталғаннан кейін немесе табиғат қорғау және санитариялық-эпидемиологиялық заңнаманың талаптарына сәйкес келмейтін объектілерді пайдаланудан шығару және рекультивациялау, оның ішінде:

қатты коммуналдық қалдықтарды орналастыру объектілерін рекультивациялау бойынша жобалау-сметалық құжаттаманы әзірлеу.

қатты коммуналдық қалдықтарды пайдалану аяқталғаннан кейін оларды орналастыру объектілерін пайдаланудан шығару және рекультивациялау.

ҚР Экологиялық кодексінің 356-бабына сәйкес полигон (полигон бөлігі) жабылғаннан кейін полигон операторы аумақты рекультивациялауды жүзеге асырады және 1- класты полигондар үшін отыз жыл, 2- класты полигондар үшін жиырма жыл, 3- класты полигондар үшін бес жыл ішінде қоқыс газы мен фильтрат шығарындыларына мониторинг жүргізеді. Бұзылған жерлерді қалпына келтіруге және кейіннен мониторинг жүргізуге арналған қаражат полигонның тарату қорынан түседі.

Табиғат қорғау және санитарлық-эпидемиологиялық заңнаманың талаптарына сәйкес келмейтін коммуналдық қалдықтарды орналастыру орындарын рекультивациялау.

ҚР Жер кодексінің 140-бабына сәйкес жер учаскелерінің меншік иелері мен жер пайдаланушылар бұзылған жерлерді қалпына келтіруге, олардың құнарлылығын және жердің басқа да пайдалы қасиеттерін қалпына келтіруге және оны шаруашылық айналымға уақтылы тартуға бағытталған іс-шараларды жүргізуге міндетті.

Міндеттерді шешу үшін қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы инвестициялық жобаларға мемлекеттік қолдау көрсету көзделген:

Қолданыстағы ҚР Салық кодексіне сәйкес инвесторларға салықтық жеңілдіктер беру;

инвесторларға Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес қалдықтармен жұмыс істеу объектілерін салу үшін жеңілдетілген негізде жер учаскелерін жалға беру;

Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасы шеңберінде ынталандырудың қаржылық шараларын ұсыну.

Сондай-ақ, осы іс-шара шеңберінде қалдықтармен жұмыс істеу объектілерін салу және (немесе) реконструкциялау мақсатында мемлекеттік-жекешелік әріптестік туралы келісімдер, инвестициялық міндеттемелермен жалдау шарты жасасу көзделеді.

6-мәселені шешу үшін қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы ақпаратқа қол жеткізуді қамтамасыз етуге бағытталған шаралар кешенін іске асыру жоспарланған:

Жаңасемей ауданының тұрғындары арасында экологиялық акциялар мен іс-шараларды ұйымдастыру және өткізу.

Қалдықтарды басқару жүйесін реформалау туралы азаматтарды үнемі хабардар етуді ұйымдастыру.

Республикалық және өңірлік бұқаралық ақпарат құралдарындағы материалдардың мониторингі мен талдауы. Іс-шараны қоғамдық пікірді зерделеу және қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру кезінде туындайтын тәуекелдерді нивелирлеу мақсатында өткізу жоспарлануда.

6. Халықпен өзара іс-қимыл және коммуникация шаралары

ҚТҚ-мен жұмыс істеу жүйесінің тұрақты жұмысы үшін халықтың төлем қабілеттілігіне және осы сектордың жеке инвесторлар үшін тартымдылығын қамтамасыз етуге бір мезгілде сәйкес келетін тариф белгілеу саясатын құру қажет.

ҚТҚ басқару саласында тұрақты қаржы жүйесін қалыптастыру жөніндегі жұмыс ҚТҚ жинау, әкету, сұрыптау, кәдеге жарату, қайта өңдеу және көму бойынша көрсетілетін қызметтерге арналған шығындардың толық өтелуін қамтамасыз етуге бағытталуы тиіс. Жүйенің жұмыс істеуі мыналардың есебінен жүзеге асырылатын болады:

1) Қалдықтарды жинау, қайта өңдеу және көму тарифтері. Жаңасемей ауданының сәулет, құрылыс, тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі және аудан мәслихаты қалдықтарды жинауға, қайта өңдеуге және көмуге жұмсалған шығындарды негізге ала отырып, бірақ халық үшін қалдықтармен жұмыс істеу жөніндегі қызметтердің қолжетімділік шегінен аспайтын тарифтерді белгілейтін болады. Қабылданған халықаралық практикаға сәйкес халық үшін қалдықтармен жұмыс істеу жөніндегі қызметтің қолжетімділік шегі орташа табыстың 1% - на тең. Тарифтер жыл сайын халық табысының өсуіне пропорционалды түрде көтерілетін болады. Заңды тұлғалар үшін тарифтер шығындарды толық өтеу және қосымша пайда алу ескеріле отырып айқындалатын болады;

2) өндірілетін өнімді (қайталама шикізат, электр энергиясы, биогаз, компост) сатудан түсетін кірістер;

3) тұтыну қасиеттері жоғалғаннан кейін қоршаған ортаға теріс әсер ететін ыдыстар мен тауарларды өндірушілер мен импорттаушылардың қаражаты есебінен жүзеге асырылады.

Халықтан тарифтерді жинау үшін біріктірілген есеп айырысу орталығын енгізу қажет.

ҚТҚ секторын экономикалық ынталандыру тетіктерін енгізу полигондардан қалдықтарды шығару, қалдықтарды бөлек жинау, сұрыптау/қайта өңдеу және кәдеге жарату буынын дамыту сияқты мәселелерді шешумен тікелей байланысты.

Жұртшылықты бөлек алым жүйесін дамытуға тарту үшін халықты бөлек алым үшін көтермелеу құралдарын енгізу, сараланған тарифтерді енгізу қажет. Қалың

жұртшылықты ақпараттандыру ҚТҚ басқаруда маңызды рөл атқарады. Ақпараттандыру ҚТҚ басқару жүйесін жоспарлауға ең ерте кезеңде енгізілетін болады.

Қысқа мерзімді перспективада ҚТҚ басқарудың тиімді жүйесінің болуының маңыздылығы жөніндегі міндеттерге басты назар аударылатын болады:

қалдықтарды дұрыс пайдаланбаудың теріс әсерін талқылау;

қалдықтармен жұмыс істеу саласында табысты практикалық тәжірибені дәріптеу;
аудандағы қалдықтармен жұмыс істеу жүйесінің танылуы (қоқыс контейнерлеріндегі/урналардағы және қалдықтарды жинау машиналарындағы логотиптің суреті);

бағдарламаның міндеттеріне қол жеткізу үшін қоғамның және жүйенің басқа қатысушыларының міндеттерін анықтау;

қайталама материалдық ресурстарды бөлек жинау мен пайдаланудың артықшылықтарын көрсету;

қалдықтармен жұмыс істеу жүйесіндегі өзгерістер туралы және осындай өзгерістердің мақсаттары туралы халықты уақтылы хабардар ету;

қалдықтармен жұмыс істеудің тиімді жұмыс істейтін жүйесіне қажетті инвестициялар туралы хабардарлықты арттыру.

Мүдделі жұртшылықтың негізгі топтарына басымдық беріледі:

халық (жұмыс істейтін және жұмыс істемейтін (үй шаруасындағы әйелдер, зейнеткерлер, балалар, жұмыссыздар);

мұғалімдер, еріктілер, белсенді топтар және мемлекеттік емес ұйымдар.

Жұртшылықты ақпараттандыру жөніндегі іс шаралар қалдықтармен жұмыс істеу бойынша халықпен ақпараттық жұмыс жоспарында көзделетін болады және мыналарды қамтитын болады:

жергілікті газеттердегі басылымдар;

мектептерде, жалпы жұртшылық арасында тарату үшін материалдық ресурстарды қайталама пайдалану туралы ақпараттық материалдар;

жасыл қалдықтарды үйде компосттау туралы брошюралар;

оқушылар мен студенттер үшін полигондарға таныстыру сапарларын ұйымдастыру;

оқушылар арасында қалдықтар тақырыбына суреттер, фотосуреттер конкурстары;

оқушыларға, студенттерге және мемлекеттік емес ұйымдарға арналған "Мен тұратын жерде қалдықтар" тақырыбында интерактивті семинарлар өткізу.

ҚТҚ-ны бөлек жинаудың ауқымды схемаларын табысты іске асырудың маңызды элементі халықты тарту және оларға қатысу болып табылады.

Бөлек жинаудың өміршеңдігінің негізгі мәселесі-оның тұрғындарын бастапқы кезеңде қолдау. Эксперимент нәтижелері көрсеткендей, азаматтардың 25% - ы арнайы контейнерлер орнатылғаннан кейін ҚТҚ сұрыптауға қатысуға дайын. Әрине, оларды орнатумен қатар, плакаттарды, баннерлерді ілу немесе парақшаларды тарату сияқты ең аз ақпаратпен қамтамасыз ету қажет. Ережеге сүйене отырып, ақпараттық-түсіндіру

жұмыстары, ең алдымен, қоқыс таситын көліктердің тазалаушылары мен жүргізушілері арасында жүргізіліп, экономикалық қызығушылықпен қамтамасыз етілуі керек. Бөлек алымға көшу туралы ақпарат барлық кезеңдерде азаматтар үшін қолжетімді болуы тиіс. Бөлек алым бүкіл ауданға тараған сайын, бұқаралық ақпарат құралдары мен сыртқы жарнама арқылы кең ауқымды жарнамалық акцияларға көшу қажет. Жыл сайын жарнамалық шараларға қаражат бөлінуі керек. Сондай-ақ, тиісті әкімшіліктерді әлеуметтік жарнама квоталарын пайдалануға болады.

7. Қажетті ресурстар мен қаржыландыру көздері

Бағдарлама республикалық, облыстық бюджет, аудандық бюджет және бюджеттен тыс көздер есебінен қаржыландырылады.

Бағдарлама республикалық және (немесе) облыстық бюджетте бекітілген оның іс-шараларын іске асыруға көзделген нысаналы даму трансферттерінің сомалары шегінде республикалық және облыстық бюджет қаражатынан қаржыландырылады.

Бағдарламаның іс-шараларын қаржыландыруға бағытталған жергілікті бюджеттердің қаражаты ауданның жергілікті өзін-өзі басқару органдарының нормативтік құқықтық актілерінде айқындалады.

Бағдарламаны іске асыру барысында қаржыландыру көлемі облыстық және аудандық бюджеттердің нақты мүмкіндіктерін ескере отырып, жыл сайын нақтылануға жатады.

"Абай облысы Жаңасемей ауданының сәулет, құрылыс, тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" ММ Бағдарлама іс-шараларын іске асыруға бағытталатын облыстық бюджет қаражатының бас басқарушысы болып табылады.

2026-2030 жылдарға арналған бағдарламаның іс-шараларын іске асыру бойынша қаржыландырудың нақты көлемдері тиісті жылдың жергілікті бюджетін жасау кезінде, оның ішінде "Қатты тұрмыстық қалдықтарды басқару жүйесін жаңғырту жобаларына инвестицияларды негіздеу" Қазақстан Республикасы Экология министрлігінің 040 бюджеттік бағдарламасы шеңберінде әзірленген ҚТҚ секторын жаңғырту инвестицияларын негіздеу жөніндегі жобаларды іске асыру шеңберінде нақты есептерді негізге ала отырып айқындалатын болады;

Сондай-ақ мемлекеттік-жекешелік әріптестік шарттарында, сондай-ақ халықаралық қаржы институттарының қаражаты есебінен жобаларды іске асыру кезінде инвесторлардың ақшалай қаражаты тартылатын болады.

8. Бағдарламаны жүзеге асыру бойынша іс-шаралар жоспары

8.1. Бағдарламаның іс-шаралары – Бағдарламаның мақсаттарына сәйкес топтастырылған, мерзімдері мен жауапты орындаушыларымен келісілген шаралар жүйесі.

Бағдарламада қойылған міндеттерді шешу үшін бірінші кезектегі шаралар белгіленді.

8.2. 1-тапсырманы шешу үшін ауданындағы өндірістік және тұтыну қалдықтарын басқарумен байланысты мәселелерді шешу үшін қажетті нормативтік-құқықтық, ақпараттық-техникалық базаларды құруға бағытталған іс-шаралар кешенін іске асыру жоспарлануда:

8.2.1. Ауданындағы қалдықтарды басқару жүйесін реттеуге бағытталған нормативтік құқықтық актілерді әзірлеу және қабылдау.

8.2.2. Коммуналдық қалдықтарды басқару бойынша аймақтық операторларды конкурстық іріктеуді өткізу. Коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі өңірлік операторларды конкурстық іріктеу Қазақстан Республикасының мемлекеттік сатып алу туралы заңнамасына сәйкес конкурстық негізде жүзеге асырылады.

8.2.3. Коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы шекті тарифтерді бекіту.

Тұрмыстық қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы шекті тарифтерді бекітуді аудан мәслихаты Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысымен бекітілген Қатты тұрмыстық қалдықтарды жинау, тасымалдау, сұрыптау және орналастыру үшін халыққа арналған тарифтерді есептеу әдістемесіне сәйкес жүзеге асырады. Қазақстан Республикасы Экология, геология және табиғи ресурстар министрінің 2021 жылғы 14 қыркүйектегі № 377 бұйрығы.

8.2.4. Коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы реттелетін қызметті жүзеге асыратын коммуналдық қалдықтарды басқару операторларының инвестициялық бағдарламаларын бекіту.

8.2.5. Коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы реттеліп көрсетілетін қызметті жүзеге асыратын коммуналдық қалдықтарды басқару операторларының өндірістік бағдарламаларын бекіту.

8.3. 2-тапсырманы шешу үшін келесі шаралар қарастырылған:

8.3.1. Қалдықтармен жұмыс істеу саласында (оның ішінде тауарларды пайдаланудан қалған қалдықтармен) өндірістік қуаттарды құру:

қалдықтарды өңдеу саласында;

Қалдықтарды кәдеге жарату саласында;

қалдықтарды орналастыру саласында.

8.3.2. Коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу объектілерін салу және (немесе) реконструкциялау. Бұл шараны ауданлық қалдықтарды басқару операторлары жүзеге асырады.

Тұрмыстық қалдықтармен жұмыс істеу объектілерін салу және (немесе) реконструкциялау ауданны дамыту жоспарында пайдалануы көзделген тиісті өндірістік қуаттар жетіспейтін жағдайда жүзеге асырылады.

Құрылысы жоспарланған қалдықтарды басқару объектілерінің негізгі сипаттамалары туралы ақпарат Бағдарламаға 1-қосымшада келтірілген.

Қайта құруға жоспарланған қалдықтарды басқару объектілерінің негізгі сипаттамалары туралы ақпарат Бағдарламаға 2-қосымшада келтірілген.

8.4. 3-тапсырманы шешу үшін қалдықтарды кәдеге жаратуды ынталандыруға және қалдықтарды кәдеге жарату көлемін азайтуға бағытталған шаралар кешенін іске асыру жоспарлануда:

8.4.1. Жаңасемей ауданында коммуналдық қалдықтарды бөлек жинақтау жүйесін құру.

Коммуналдық қалдықтарды бөлек жинақтауды ұйымдастыру көмілетін коммуналдық қалдықтардың мөлшерін азайтады және өндіріске қайтарылатын пайдалы фракциялардың көлемін арттырады.

8.4.2. Ауданның муниципалитеттерінің аумақтарында халықтан қайталама шикізатты қабылдау пункттерін құру.

8.4.3. Құрамында сынап бар қалдықтарды, электрондық және электр жабдықтарының қалдықтарын жинақтау жүйесін әзірлеу және енгізу.

8.5. 4-тапсырманы шешу үшін иесіз қалдықтарды, оның ішінде коммуналдық қалдықтарды орналастыру кезінде рұқсат етілмеген қалдықтарды орналастыру орындарын анықтауға және қоршаған ортаға зиян келтірудің алдын алуға, осындай залал жағдайларын анықтауға және оның салдарын жоюға, өткенді жоюға бағытталған іс-шаралар кешенін жүзеге асыру жоспарлануда. қоршаған ортаға зиян:

8.5.1. Рұқсат етілмеген қалдықтарды орналастырудың жаңадан пайда болған орындарын анықтау және жою.

8.5.2. Қалдықтарды кәдеге жарату объектілерінің жай-күйін бақылау қалдықтарды орналастыру объектілерінің ағымдағы жай-күйі туралы сенімді ақпаратты жылдам алуға мүмкіндік береді, оның ішінде:

қалдықтарды орналастыру қондырғыларының геометриялық параметрлері;

жинақталған қалдықтардың көлемі, қалдықтарды орналастыру алаңы;

қалдықтарды орналастыру объектілерінің ішкі құрылымы және полигондардың жеке учаскелерінің жағдайы;

қалдықтарды орналастыру объектілерін орналастыру, жобалау, пайдалану және рекультивациялау ережелерін сақтау;

қалдықтарды орналастыру орындары бетінің құрамдас құрамы (қалдықтардың морфологиясы);

аумақты мелиорациялау тиімділігі;

қалдықтарды орналастыру орындарында келеңсіз құбылыстар мен процестердің дамуын болжау (шеткі аумақтағы шөптердің зақымдануы, аумақтан ағын судың болуы, өздігінен жану, жану, жану).

8.5.3. Коммуналдық қалдықтарды орналастыру объектілерін пайдалану аяқталғаннан кейін немесе экологиялық және санитарлық-эпидемиологиялық заңнама талаптарына сәйкес келмейтін, оның ішінде:

қатты тұрмыстық қалдықтар полигондарын рекультивациялау бойынша жобалық-сметалық құжаттаманы әзірлеу.

тұрмыстық қатты қалдықтарды орналастыру объектілерін пайдалану аяқталғаннан кейін пайдаланудан шығару және рекультивациялау.

Қазақстан Республикасы Экологиялық кодексінің 356-бабына сәйкес, полигонды (полигонның бір бөлігін) жапқаннан кейін полигон операторы аумақты рекультивациялауды жүзеге асырады және 1-сыныпты полигондар үшін отыз жыл бойы полигон газы мен сілті суының шығарындыларына мониторингті жүзеге асырады ; 2-сыныпты полигондар үшін жиырма жыл, 3-сыныпты полигондар үшін бес жыл. Бүлінген жерлерді қалпына келтіруге және кейінгі мониторингке қаражат полигондарды жою қорынан түседі.

8.5.4. Экологиялық және санитарлық-эпидемиологиялық заңнаманың талаптарына сәйкес келмейтін коммуналдық қалдықтарды орналастыру орындарын рекультивациялау.

Қазақстан Республикасы Жер кодексінің 140-бабына сәйкес жер учаскелерінің меншік иелері мен жер пайдаланушылар бүлінген жерлерді рекультивациялауға, олардың құнарлылығын және жердің басқа да пайдалы қасиеттерін қалпына келтіруге және оны уақтылы тартуға бағытталған іс-шараларды жүргізуге міндетті. экономикалық айналым.

8.6. 5-тапсырманы шешу үшін қалдықтарды басқару саласындағы инвестициялық жобаларды мемлекеттік қолдауды қаржыландыру есебінен қамтамасыз ету, оның ішінде:

Қазақстан Республикасының қолданыстағы Салық кодексіне сәйкес инвесторларға салықтық жеңілдіктер беру;

Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес қалдықтарды өңдеу объектілерін салу үшін инвесторларға оңайлатылған негізде жалға жер учаскелерін беру;

Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасы шеңберінде материалдық ынталандыруды қамтамасыз ету көзделген.

Сондай-ақ осы іс-шара аясында қалдықтарды өңдеу объектілерін салу және (немесе) реконструкциялау мақсатында мемлекеттік-жекешелік әріптестік шарттарын, инвестициялық міндеттемелермен жалға беру шартын жасасу күтілуде.

8.7. 6-тапсырманы шешу үшін қалдықтарды басқару саласындағы ақпаратқа қолжетімділікті қамтамасыз етуге бағытталған шаралар кешенін іске асыру жоспарлануда:

8.7.1. Ауданының тұрғындары арасында экологиялық акциялар мен іс-шараларды ұйымдастыру және өткізу.

8.7.2. Қалдықтарды басқару жүйесін реформалау туралы азаматтарды үнемі хабардар етуді ұйымдастыру.

8.7.3. Республикалық және облыстық БАҚ материалдарына мониторинг және талдау. Іс-шара қоғамдық пікірді зерделеу және қалдықтарды басқару саласындағы мемлекеттік саясатты іске асырудан туындайтын тәуекелдерді азайту мақсатында өткізіледі деп жоспарлануда.

Оларды іске асыру мерзімдері, жауапты орындаушылар және қаржыландыру көздері көрсетілген Бағдарламаның іс-шаралар жоспары Бағдарламаға 3-қосымшада келтірілген.

Қосымша
Қосымша 1. Қалдықтарды
басқару саласындағы жаңа
стандарттар

Қалдықтарды басқару саласындағы жаңа стандарттар. Жаңа стандарттар соңғы экологиялық талаптарды ескере отырып әзірленді.

1) ҚР СТ 3823-2022 "Қалдықтар. Сусындардан орау қалдықтарын басқару. Қайта өңдеуге қойылатын талаптар";

2) ҚР СТ 3784-2022 "Қалдықтар. Қағаз және картон қалдықтары. Басқару кезіндегі қауіпсіздік талаптары";

3) ҚР СТ 3782-2022 "Қатты тұрмыстық қалдықтарға арналған 3-класты жоғары жүктемелі полигондарда фильтрат пен қоқыс газын жинауға және бұруға арналған жүйелерді жобалау, салу және пайдалану".

Кестеде стандарттардың атаулары, белгілері, қолдану аясы көрсетілген, сонымен қатар стандарттың мәтінімен танысуға болатын сілтеме берілген.

	Белгіленуі/нөмірі / атауы және ұлттық стандарттың мәтініне сілтеме	Қолдану саласы
1	ҚР СТ 3823-2022 "Қалдықтар. Сусындардан орау қалдықтарын басқару. Қайта өңдеуге қойылатын талаптар" https://new-shop.ksm.kz/catalog/STRK_3823-2022/?sphrase_id=15909	Стандарт сусындардың қаптамасының қалдықтарын басқару операцияларына қойылатын талаптарды белгілейді. Стандарт қаптаманың келесі түрлеріне қолданылады: - Қағаз және картон қаптама; - Полимерлі қаптама; - Металл қаптама; - Шыны қаптама; - Аралас қаптама (аралас материалдардан).
2	ҚР СТ 3784-2022 "Қалдықтар. Қағаз және картон қалдықтары. Басқару кезіндегі қауіпсіздік талаптары" http://shop.ksm.kz/index.php?dispatch=products.view&product_id=373379	Стандарт қағаз бен картон қалдықтарына қолданылады және оларды өмірлік циклдің келесі кезеңдерінде басқару кезінде қауіпсіздік талаптарын белгілейді: жинау, жинақтау, тасымалдау, қалпына келтіру және жою.

3	<p>ҚР СТ 3782-2022 "Қатты тұрмыстық қалдықтарға арналған 3-класты жоғары жүктемелі полигондарда фильтрат пен қоқыс газын жинау және бұру жүйелерін жобалау, салу және пайдалану" https://new-shop.ksm.kz/catalog/STRK_3782-2022/</p>	<p>Стандарт қатты тұрмыстық қалдықтарға арналған 3-класты жоғары жүктемелі полигондарда фильтрат пен қоқыс газын жинау және бұру жүйелерін жобалау, салу және пайдалану тәртібін белгілейді.</p>
4	<p>ҚР СТ 3783-2022 "Қалдықтар. Қалдықтарды басқару кезінде экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін базалық көрсеткіштер" https://new-shop.ksm.kz/catalog/STRK_3783-2022/</p>	<p>Стандарт Қалдықтарды кәдеге жарату және қайта өңдеу кәсіпорындарында қалдықтарды басқару кезінде экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін базалық көрсеткіштерді енгізуге қатысты талаптарды белгілейді.</p>
5	<p>ҚР СТ 3826-2022 "Қалдықтар. Қалдықтарды басқару. Қауіпті қалдықтарды трансшекаралық тасымалдау" https://new-shop.ksm.kz/catalog/STRK_3826-2022/?sphrase_id=15888</p>	<p>Стандарт қауіпті қалдықтардың трансшекаралық тасымалдануын және олардың шығарылуын бақылау туралы Базель конвенциясына сәйкес қауіпті қалдықтарды трансшекаралық тасымалдаудың талаптары мен қағидаттарын белгілейді. Қауіпті қалдықтарға таралады.</p>
6	<p>ҚР СТ 3822-2022 "Қалдықтар. Қауіпті медициналық қалдықтарды жою және залалсыздандыру жөніндегі жабдық. Жалпы техникалық талаптар" https://new-shop.ksm.kz/catalog/STRK_3822-2022/?sphrase_id=15919</p>	<p>Стандарт қауіпті медициналық қалдықтарды жою және залалсыздандыру жөніндегі жабдыққа қойылатын жалпы техникалық талаптарды белгілейді.</p> <p>Торлы пештер, барабан пеші негізіндегі роторлар, қоқыс шығаратын ұйым ематорлар, стерилизаторлар сияқты инсинераторларға таралады.</p> <p>Стандарт Д класындағы қауіпті медициналық қалдықтармен операциялар жүргізу жөніндегі жабдыққа, пеш негізіндегі инсинераторларға, қайнаған қабатта жағу негізінде циклонды-құйынды пешке, сондай-ақ ОМО микротолқынды өңдеу жөніндегі жабдыққа қолданылмайды.</p>
	<p>ҚР СТ 3787-2022 "Қалдықтар. Пайдаланылған мұнай өнімдері.</p>	<p>Стандарт ресурстарды үнемдеу, адамдардың, жануарлардың, өсімдіктердің өмірі мен денсаулығын қорғау және қоршаған ортаны қорғау мақсатында пайдаланылған мұнай</p>

7	<p>Басқару кезіндегі қауіпсіздік талаптары" https://new-shop.ksm.kz/catalog/STRK_3787-2022/?sphrase_id=15926</p>	<p>өнімдерінің қалдықтарын қауіпсіз басқару жөніндегі талаптарды белгілейді. Қолданылмайды: - пайдаланылған моторлы майлар тобы; - МЕМСТ 21046 және ҚР СТ 3129 сәйкес индустриялық пысықталған майлар тобы.</p>
8	<p>ҚР СТ 3792-2022 "Қалдықтар. Құрылыс қалдықтарын басқару талаптары. Негізгі ережелер" https://new-shop.ksm.kz/catalog/STRK_3792-2022/?sphrase_id=15927</p>	<p>Стандарт белгілейді: - құрылыс қалдықтарын жинау және есепке алу тәртібі; - құрылыс қалдықтарымен операцияларды басқару және жүзеге асыру қағидалары; - қайталама өнімнің кейбір түрлерін өндіру үшін құрылыс қалдықтарын пайдалану ережелері. Стандарт радиоактивті құрылыс қалдықтарына қолданылмайды.</p>
9	<p>ҚР СТ 3780-2022 "Қалдықтар. Коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды ұйымдастыру үшін контейнерлерді орналастыру алаңдарына қойылатын жалпы талаптар" https://new-shop.ksm.kz/catalog/STRK_3780-2022/?sphrase_id=15932</p>	<p>Стандарт қалдықтарды жинауға арналған контейнерлерді орналастыруға арналған алаңдарды орналастыру және күтіп ұстау бөлігінде тәртіпті белгілейді және қатынастарды реттейді. Стандарт меншік нысанына қарамастан, контейнерлерге қызмет көрсететін контейнер алаңдары бар барлық заңды және жеке тұлғалар үшін міндетті болып табылады.</p>
10	<p>ҚР СТ 3781-2022 "Қалдықтарды энергетикалық кәдеге жарату объектісі. Жалпы талаптар" https://new-shop.ksm.kz/catalog/STRK_3781-2022/?sphrase_id=15934</p>	<p>Стандарт торлы пештерде жағу әдісімен қалдықтарды энергетикалық кәдеге жарату объектілеріне, оның ішінде осындай объектілерді орналастыру орындарын, пайдаланылатын материалдар мен технологиялық шешімдерді таңдауға қатысты жалпы талаптарды белгілейді.</p>
11	<p>ҚР СТ EN 16190: 2022 "Топырақ, биоқалдықтар және лай. Диоксиндердің, фурандардың және диоксинге ұксас полихлорланған бифенилдердің құрамын жоғары ажыратымдылықтағы масса-селективті анықтаумен газ</p>	<p>Стандарт 17 2,3,7,8-хлор алмастырылған ксатен-п-диоксиндер мен дибензофурандарды, сондай-ақ сұйық хроматографиялық бағанды тазарту әдістерін және жоғары тиімді масс-селективті детекторы (HRGC-HRMS) бар газ</p>

	хроматографиясы әдісімен анықтау" https://new-shop.ksm.kz/catalog/STRK_EN_16190-2022/?sphrase_id=15942#	хроматографиясы әдісін пайдалана отырып, тұнбадағы, өңделген биологиялық қалдықтар мен топырақтағы диоксин тәрізді полихлорланған бифенилдерді сандық анықтау әдісін белгілейді.
12	ҚР СТ EN 17503: 2022 "Топырақ, өңделген биоқалдықтар және лай. Жоғары ажыратымдылықтағы газ хроматографиясы мен сұйық хроматографияны пайдалана отырып, полициклді хош иісті көмірсутектердің құрамын анықтау" https://ksm.kz/public-discussion/standards/discussion-of-draft-of-st-rk/102775/	Стандарт 16 көп ядролы хош иісті көмірсутектердің сандық анықтамасын белгілейді. Бұл стандарт келесідей қалдықтарға қолданылады: ластанған топырақ, қиыршық тас, битум немесе құрамында битум бар қалдықтар.

Қосымша 2.
Қалдықтарды басқару
саласындағы
қолданыстағы нормативтік
құқықтық база

Бүгінгі таңда қалдықтарды басқару саласы келесі кодекстермен, заңдармен және заңға тәуелді нормативтік актілермен реттеледі.

№	Құжаттың атауы	Құжаттың атауы реттелетін мәселелер
1	ҚР Экологиялық кодексі, өзгертулермен	•Жалпы ережелер; •Қалдықтармен жұмыс істеу кезіндегі экологиялық талаптар
2	"Әкімшілік құқық бұзушылық туралы" ҚР Кодексі (ӘҚБтК)	•Қоршаған ортаны қорғау саласындағы құқық бұзушылықтар үшін әкімшілік жауапкершілік (атап айтқанда, қалдықтармен жұмыс істеу кезінде) (505-бап)
3	"Салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы" ҚР Кодексі	•Салықтар және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер
4	ҚР Кәсіпкерлік Кодексі	•Кәсіпкерлік қызметті жүзеге асыру; •Мемлекеттік бақылау және қадағалау
5	ҚР Жер кодексі	•Жер қатынастары
6	ҚР Азаматтық кодексі (Жалпы бөлім)	•Жалпы ережелер; •Тұрғылықты жері және азаматтың заңды мекен-жайы
7	"Қазақстан Республикасындағы жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару туралы" 2001 жылғы 23 қаңтардағы № 148-	•Жергілікті атқарушы органдардың, оның ішінде

	II ҚР Заңы (жергілікті мемлекеттік басқару туралы Заң)	қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы құзыреті мен функциялары
8	2014 жылғы 16 мамырдағы № 202-V "Рұқсаттар және хабарламалар туралы" ҚР Заңы (Рұқсаттар және хабарламалар туралы Заң)	<ul style="list-style-type: none"> •Рұқсаттар мен хабарламалар; •Рұқсат беру немесе хабарлама жасау тәртібімен жүзеге асырылатын қызмет түрлері
9	1997 жылғы 16 сәуірдегі № 94-І "Тұрғын үй қатынастары туралы" заң (тұрғын үй қатынастары туралы Заң)	<ul style="list-style-type: none"> •Тұрғын үй қорын басқару саласындағы мемлекеттік бақылау
10	Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрінің 2015 жылғы 20 наурыздағы № 235 бұйрығымен бекітілген жасыл екпелерді күтіп-ұстау мен қорғаудың үлгілік қағидалары, қалалар мен елді мекендердің аумақтарын абаттандыру Қағидалары және" ағаштарды кесуге рұқсат беру" мемлекеттік қызмет көрсету қағидалары	<ul style="list-style-type: none"> •Аудан аумағынан тазалауды ұйымдастыру; •Аудан аумағынан ҚТҚ жинау және шығару
11	"Өндіріс және тұтыну қалдықтарын жинауға, пайдалануға, қолдануға, залалсыздандыруға, тасымалдауға, сақтауға және көмуге қойылатын санитариялық-эпидемиологиялық талаптар" санитариялық қағидаларын бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің м.а . 2020 жылғы 25 желтоқсандағы № ҚР ДСМ-331/2020 бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2020 жылғы 28 желтоқсанда № 21934 болып тіркелді.	<ul style="list-style-type: none"> •Әртүрлі сыныптағы қалдықтармен (ҚТҚ, медициналық , өндірістік объектілердегі қалдықтар)жұмыс істеу кезіндегі санитариялық-эпидемиологиялық талаптар; •Полигондарды орнатуға, ұстауға және пайдалануға қойылатын санитарлық-эпидемиологиялық талаптар; •ҚТҚ полигонында қабылданатын өндіріс қалдықтарының тізбесі
12	ҚР Мемлекеттік стандарты. Қоқыс контейнерлері жылжымалы. ҚР СТ 1231-2004 жалпы техникалық шарттары (ҚТҚ контейнерлерінің стандарты)	<ul style="list-style-type: none"> •Жалпы техникалық талаптар; •Контейнерлерді пайдалануға қойылатын қауіпсіздік талаптары
13	ҚР СТ 2187-2012. Қалдықтар. Автокөлік шиналары. Қолдану кезіндегі қауіпсіздік талаптары	<ul style="list-style-type: none"> •Автокөлік шиналарының қалдықтарын жинауға және сақтауға қойылатын талаптар; •Автокөлік шиналарының қалдықтарын беру, тасымалдау және қабылдау тәртібі; •Тозған автокөлік шиналарының, шиналар камераларының және

		өзге де резеңке бұйымдардың қалдықтарын қайта өңдеу
14	"Қатты тұрмыстық қалдықтарды жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге халық үшін тарифті есептеу әдістемесін бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Экология, Геология және табиғи ресурстар министрінің 2021 жылғы 14 қыркүйектегі № 377 бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2021 жылғы 16 қыркүйекте № 24382 болып тіркелді	•Тарифті есептеу тәртібі

Бағдарламаға 3 қосымша

Бағдарламаның іс-шаралар жоспары

№ т/б	Бағдарлама әрекеттерінің атауы	Іске асыру мерзімі	Қаржыландыру көзі	Жауапты орындаушы
1	2	3	4	5
1 тапсырма. Қалдықтарды, оның ішінде коммуналдық қалдықтарды басқару саласында тиімді басқару тетіктерін құру				
1.1	Қалдықтарды, соның ішінде коммуналдық қалдықтарды басқарудың ағымдағы механизміне шолу	2026-2030 жж.	ағымдағы қызметті қолдауға арналған қаражат шегінде	"Абай облысы Жаңасемей ауданының тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі, автомобиль жолдары, құрылыс, сәулет және қала құрлысы бөлімі" мемлекеттік мекемесі
1.2	Қалдықтарды басқару саласын реттеуге бағытталған нормативтік құқықтық актілерді әзірлеу және қабылдау	2026-2030 жж.	ағымдағы қызметті қолдауға арналған қаражат шегінде	"Абай облысы Жаңасемей ауданының тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі, автомобиль жолдары, құрылыс, сәулет және қала құрлысы бөлімі" мемлекеттік мекемесі
	Коммуналдық қалдықтарды			"Абай облысы Жаңасемей ауданының тұрғын үй-коммуналдық

1.3	басқару бойынша аймақтық операторды таңдау бойынша конкурстық іріктеу өткізу	2026-2030 жж.	ағымдағы қызметті қолдауға арналған қаражат шегінде	шаруашылығы, жолаушылар көлігі, автомобиль жолдары, құрылыс, сәулет және қала құрлысы бөлімі" мемлекеттік мекемесі
1.4	Коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы нақты және бәсекеге қабілетті тарифтерді әзірлеу және тиісті өкілді органдарға бекітуге жіберу	2026-2030 жж.	ағымдағы қызметті қолдауға арналған қаражат шегінде	"Абай облысы Жаңасемей ауданының тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі, автомобиль жолдары, құрылыс, сәулет және қала құрлысы бөлімі" мемлекеттік мекемесі
1.5	Коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы реттелетін қызметті жүзеге асыратын коммуналдық қалдықтарды басқару операторларының инвестициялық бағдарламаларын бекіту	2026-2030 жж.	ағымдағы қызметті қолдауға арналған қаражат шегінде	"Абай облысы Жаңасемей ауданының тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі, автомобиль жолдары, құрылыс, сәулет және қала құрлысы бөлімі" мемлекеттік мекемесі
1.6	Тұрмыстық қатты қалдықтарды басқару саласындағы қызметтің реттелетін түрлерін жүзеге асыратын ҚТҚ басқару жөніндегі операторлардың өндірістік бағдарламаларын бекіту.	2026-2030 жж.	ағымдағы қызметті қолдауға арналған қаражат шегінде	"Жаңасемей аудандық тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" мемлекеттік мекемесі
2 тапсырма. Қалдықтарды экологиялық қауіпсіз өңдеу, қайта өңдеу және кәдеге жарату инфрақұрылымын құру және дамыту				
	Өнеркәсіпте қалдықтарды, оның ішінде тауарларды пайдаланудан болған қалдықтарды			

2.1	қайта өңдеу, кәдеге жарату және кәдеге жарату бойынша өндіріс орындарын құру	2026-2030 жж.	бюджеттен тыс көздер	қалдықтарды басқару операторы
2.1.1	Новобоженовка, Приречное, Достық, Озерки, Қараөлең, Көкентау ауылдық округтерінде ҚТҚ полигонын салуға жобалау-сметалық құжаттаманы әзірлеу.	2026 ж	облыстық бюджет және аудан бюджеті	"Абай облысы Жаңасемей ауданының тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі, автомобиль жолдары, құрылыс, сәулет және қала құрлысы бөлімі" мемлекеттік мекемесі
2.1.2	Новобоженовка, Приречное, Достық, Озерки, Қараөлең, Көкентау ауылдық округтерінде ҚТҚ полигондарын салу.	2027-2030 жж	облыстық бюджет және аудан бюджеті	"Абай облысы Жаңасемей ауданының тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі, автомобиль жолдары, құрылыс, сәулет және қала құрлысы бөлімі" мемлекеттік мекемесі
2.1.3	Қолданыстағы заңнаманың талаптары бойынша оларды тиісті жағдайға келтіре отырып, аудан аумағындағы ауылдық округтердегі бар полигондарды реконструкциялау.	2026-2030 жж.	облыстық және ауданлық бюджеттер	"Абай облысы Жаңасемей ауданының тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі, автомобиль жолдары, құрылыс, сәулет және қала құрлысы бөлімі" мемлекеттік мекемесі
2.1.4	Қалдықтарды сұрыптау станциясының құрылысы	2026-2030 жж.	бюджеттен тыс көздер	"Абай облысы Жаңасемей ауданының тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі, автомобиль жолдары, құрылыс, сәулет және қала құрлысы бөлімі" мемлекеттік мекемесі

3 тапсырма. Қалдықтарды өңдеу және кәдеге жарату көлемін ұлғайту

3.1	Ауданның аумағында қалдықтарды бөлек жинақтау жүйесін құру	2026-2030 жж.	ағымдағы қызметті қолдауға арналған қаражат шегінде	"Абай облысы Жаңасемей ауданының тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі, автомобиль жолдары, құрылыс, сәулет және қала құрлысы бөлімі" мемлекеттік мекемесі, қалдықтарды басқару операторы
3.2	Ауданның аумағында халықтан қайталама шикізатты қабылдау пункттерін құру	2026-2030 жж.	ағымдағы қызметті қолдауға арналған қаражат шегінде	"Абай облысы Жаңасемей ауданының тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі, автомобиль жолдары, құрылыс, сәулет және қала құрлысы бөлімі" мемлекеттік мекемесі, қалдықтарды басқару операторы
3.3	Құрамында сынап бар қалдықтарды, электрондық және электр жабдықтарының қалдықтарын жинау және жинақтау жүйесін әзірлеу және енгізу	2026-2030 жж.	бюджеттен тыс көздер	"Абай облысы Жаңасемей ауданының тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі, автомобиль жолдары, құрылыс, сәулет және қала құрлысы бөлімі" мемлекеттік мекемесі мемлекеттік мекемесі, қалдықтарды басқару операторы
4 тапсырма. Қалдықтарды сақтау және көму кезінде экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету және қалдықтарды орналастыру объектілері орналасқан аумақтарды пайдалану аяқталғаннан кейін немесе экологиялық және санитарлық-эпидемиологиялық заңнаманың талаптарына сәйкес келмейтін аумақтарды экологиялық қалпына келтіру жұмыстарын жүргізу				
				"Абай облысы Жаңасемей ауданының тұрғын үй-коммуналдық

4.1	Рұқсат етілмеген қалдықтарды орналастырудың жаңадан пайда болған орындарын анықтау және жою	2026-2030 жж.	ағымдағы қызметті қолдауға арналған қаражат шегінде	шаруашылығы, жолаушылар көлігі, автомобиль жолдары, құрылыс, сәулет және қала құрылысы бөлімі" мемлекеттік мекемесі, қалдықтарды басқару операторы, ЖАО
4.2	Қалдықтарды орналастыру орындарының жағдайын бақылау. Қалдықтарды кәдеге жарату объектілерінің ағымдағы жағдайы туралы сенімді ақпаратты жедел алу	2026-2030 жж.	ағымдағы қызметті қолдауға арналған қаражат шегінде	"Абай облысы Жаңасемей ауданының тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі, автомобиль жолдары, құрылыс, сәулет және қала құрылысы бөлімі" мемлекеттік мекемесі, қалдықтарды басқару операторы, ЖАО
4.3	Экологиялық және санитарлық-эпидемиологиялық заңнама талаптарына сәйкес келмейтін қатты тұрмыстық қалдықтарды орналастыру орындарын пайдаланудан шығару және рекультивациялау	2026-2030 жж.	бюджеттен тыс көздер	Осы объектілер анықталған жер учаскелерінің меншік иелері
4.4	Тұрмыстық қатты қалдықтарды орналастыру орындарын пайдалану аяқталғаннан кейін қалпына келтіру	2026-2030 жж.	бюджеттен тыс көздер	Қалдықтарды орналастыру объектілерінің иелері, сондай-ақ осы қалдықтарды орналастыру объектілерінің меншігінде немесе пайдаланатын тұлғалар
5 тапсырма. Өңдеу, қайта өңдеу және қалдықтарды кәдеге жарату үшін салаға инвесторларды тарту үшін жағдай жасау				
	Жеңілдетілген тәртіппен жалға жер			"Абай облысы Жаңасемей ауданының тұрғын

5.1	учаскесін алу құқығын беру мақсатында қалдықтарды басқару саласындағы инвестициялық жобаларды қарау	2026-2030 жж.	ағымдағы қызметті қолдауға арналған қаражат шегінде	үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі, автомобиль жолдары, құрылыс, сәулет және қала құрлысы бөлімі" мемлекеттік мекемесі
5.2	Б а с ы м инвестициялық жобаларды іске асыратын инвесторларға салықтық жеңілдіктер беру мақсатында қалдықтарды басқару саласындағы инвестициялық жобаларды қарау	2026-2030 жж.	ағымдағы қызметті қолдауға арналған қаражат шегінде	"Абай облысы Жаңасемей ауданының тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі, автомобиль жолдары, құрылыс, сәулет және қала құрлысы бөлімі" мемлекеттік мекемесі
5.3	Қалдықтарды басқару жүйесі объектілерін салу және (немесе) реконструкциялау мақсатында инвестициялық міндеттемелермен мемлекеттік-жекешелік әріптестік шарттарын жасасу мүмкіндігін қарау	2026-2030 жж.	ағымдағы қызметті қолдауға арналған қаражат шегінде	Ауднаның әкімдігі
6 тапсырма. Қалдықтарды басқару саласында халықтың экологиялық мәдениетін қалыптастыру				
6.1	Халық арасында экологиялық науқандар мен іс-шараларды ұйымдастыру және өткізу	2026-2030 жж.	ағымдағы қызметті қолдауға арналған қаражат шегінде	Ауднаның әкімдігі, "Абай облысы Жаңасемей ауданының тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі, автомобиль жолдары, құрылыс, сәулет және қала құрлысы бөлімі" мемлекеттік мекемесі, қалдықтарды басқару операторы
				Ауднаның әкімдігі, "Абай облысы Жаңасемей

6.2	Қалдықтарды басқару жүйесін реформалау туралы азаматтарды үнемі хабардар етуді ұйымдастыру (қатты тұрмыстық қалдықтарды бөлек жинауды енгізу және т.б.)	2026-2030 жж.	ағымдағы қызметті қолдауға арналған қаражат шегінде	ауданының тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі, автомобиль жолдары, құрылыс, сәулет және қала құрлысы бөлімі" мемлекеттік мекемесі, қалдықтарды басқару операторы
6.3	Республикалық және өңірлік БАҚ-тағы материалдардың (қалдықтарды басқару мәселелері бойынша маауданлар, ескертулер, жарияланымдар, бейнероликтер) мониторингі және талдауы	2026-2030 жж.	ағымдағы қызметті қолдауға арналған қаражат шегінде	Ауднаның әкімдігі, "Абай облысы Жаңасемей ауданының тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі, автомобиль жолдары, құрылыс, сәулет және қала құрлысы бөлімі" мемлекеттік мекемесі, қалдықтарды басқару операторы